

Videokuulustelumenetelmän käyttö Itä-Suomen poliisilaitoksella

Emma Korpi

8/2023

TIIVISTELMÄ

Emma Korpi: Videokuulustelumenetelmän käyttö Itä-Suomen poliisilaitoksella

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen opinnäytetyö

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Pauli Mäkelä ja Mikko Mäkinen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka paljon Itä-Suomen poliisilaitoksella käytetään videokuulustelumenetelmää vuositasolla ja saada tietoa nykytilanteesta videokuulustelumenetelmän käyttöön liittyen. Videokuulustelujen määrän lisäksi selvitetään syitä ja perusteluja kuulustelujen videoimisen taustalla. Lisäksi pyritään selvittämään, kuinka kuulustelujen videoimista voitaisiin lisätä ja mitä muutoksia tulisi tehdä, jotta päästäisiin Poliisihallituksen asettamaan tavoitteeseen siitä, että poliisin suorittamien kuulustelujen videoiminen olisi pääsääntö. Opinnäytetyö toteutetaan täysin julkisena.

Tutkimuksessa käytetään sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivisen menetelmän eli teemahaastattelujen kautta selvitetään syitä kuulustelujen videoimisen taustalla sekä syitä sille, miksi videokuulustelumenetelmän käyttö on vielä vähäistä ja mitä tulisi tehdä, että menetelmän käyttö lisääntyisi. Tutkimukseen haastateltiin rikostutkijoita Itä-Suomen poliisilaitokselta. Kvantitatiivisella menetelmällä taas selvitetään videokuulustelujen määrää vuositasolla, ja tähän käytetään menetelmänä kyselytutkimusta. Kyselytutkimus kohdennettiin kaikille Itä-Suomen poliisilaitoksen tutki-joille ja tutkinnanjohtajille, eli rikostorjuntasektorilla työskenteleville poliiseille.

Tutkimuksen teoriaosuudessa käydään läpi videokuulustelumenetelmää koskevaa lainsäädäntöä ja selvitetään aikaisempien tutkimusten ja olemassa olevien lähteiden kautta, mikä tilanne ja asema videokuulustelumenetelmällä on suomalaisessa poliisitoiminnassa.

Tutkimustulosten pohjalta todetaan, että videokuulustelumenetelmää käytetään vähän verrattuna kirjalliseen kuulustelumenetelmään. Videokuulustelumenetelmää käytetään pääasiassa vakavimmissa rikosnimikkeissä, sekä alaikäisten kuulusteluissa. Videokuulustelumenetelmässä on selkeitä hyötyjä mutta myös heikkouksia, ja menetelmän laajempi käyttö vaatisi henkilöstön kouluttamista, ohjeistamista ja vahvaa tahtotilaa.

Sivumäärä: 45

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 8/2023

Avainsanat: kuulustelu, esitutkinta, rikosprosessi, audiovisuaalinen todistusaineisto, tutkinta, kvalitatiivinen, kvantitatiivinen

ABSTRACT

Emma Korpi: Use of video interrogation at the Police Station of Eastern Finland

Type of thesis: Research based thesis

Publicity: Public

Supervisors: Pauli Mäkelä and Mikko Mäkinen

Degree: Bachelor of police services

The aim of the study is to find out how much video interrogation is used in the Police Department of Eastern Finland on an annual basis and to obtain information on the current situation regarding the use of video interrogation. In addition to the number of video interrogations, the reasons and justifications behind the use of video interrogation will be researched. The study will also seek to identify how to increase the use of video recording of interrogations and what changes should be made in order to achieve the objective set by the Police Board of making video recording of police interrogations the general rule. The thesis will be fully public.

Both quantitative and qualitative research methods will be used in this study. The qualitative method, meaning thematic interviews, will be used to find out the reasons behind the use of video interrogation, the reasons why the use of video interrogation is still limited and what should be done to increase its use. For the study, criminal investigators from the Police Department of Eastern Finland were interviewed. The quantitative method is used to determine the number of video interrogations per year, using a survey as a method. The questionnaire was targeted at all investigators and investigation managers in the Eastern Finland Police Department, meaning all police officers working in the crime prevention sector.

The theoretical part of the study reviews the legislation on video interrogation and examines, through previous studies and existing sources, the status and position of video interrogation in Finnish police work.

The results of the study show that the use of video interrogation is low compared to written interrogation. Video interrogation is mainly used in the most serious cases of criminal offences and in the interrogation of minors. Video interviewing has clear advantages but also weaknesses, and its wider use would require training, guidance and a strong will on the part of staff.

Pages: 45

Month and year of the review: august 2023

Keywords: interrogation, preliminary investigation, criminal procedure, audiovisual evidence, investigation, qualitative, quantitative

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus.....	4
1.2 Tutkimuskysymykset ja opinnäytetyön rakenne.....	4
2 TIETOPERUSTAN ESITTELY.....	5
2.1 Keskeiset käsitteet	5
2.1.1 Kuulustelu.....	5
2.1.2 Kuulustelutilanteen videointi.....	6
2.1.3 Videokuulustelu	6
2.1.4 Videokuulustelumenetelmä	7
2.1.5 Litterointi.....	7
2.2 Videokuulustelumenetelmän viitekehys	7
2.2.1 Videokuulustelumenetelmän lainsäädäntö.....	8
2.2.2 Videokuulustelumenetelmän nykytila Suomessa	10
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	14
3.1 Tutkimusmenetelmät.....	14
3.2 Aineiston käsittely ja analyysimenetelmät.....	17
3.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	18
4 TUTKIMUSTULOKSET	20
4.1 Lomakekysely	21
4.1.1 Videokuulustelujen määrä vuositasolla	21
4.1.2 Kuka kuulustelujen videoinnista päättää	23
4.1.3 Kynnys kuulustelujen videoimiselle	23
4.2 Teemahaastattelut	24
4.2.1 Videoitujen kuulustelujen määrä vuosittain ja kynnys menetelmän käytölle	24
4.2.2 Videokuulustelumenetelmän käytön perusteet, päätöksen tekeminen ja yleinen ohjeistus	24
4.2.3 Videokuulustelumenetelmän hyödyt.....	26
4.2.4 Videokuulustelumenetelmän jarrut ja huonot puolet – miksi käyttö ei ole yleistynyt?	27
4.2.5 Videokuulustelumenetelmän käytön lisääminen	30
4.2.6 Muita huomiota videokuulustelumenetelmästä	31

5 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
6 POHDINTA	36
6.1 Tutkimuksen arviointi	36
6.2 Itsearviointi.....	38
6.3 Jatkotutkimuskohteita	39
LÄHTEET.....	40
LIITE 1. Teemahaastattelujen runko.....	42
LIITE 2. Kyselytutkimus	43
LIITE 3. Saatekirje kyselytutkimukseen	45

1 JOHDANTO

Kuulustelut ovat yksi poliisin keskeisimmistä keinoista rikosten selvittämisessä. Vaikka rikoksen ratkaisemiseen liittyen olisi olemassa kaikki näyttö maailmassa, kuulustelut suoritettaisiin siitä huolimatta. Joskus taas kuulustelut ovat ainoa keino kerätä näyttöä tapahtuneesta tai ainakin ne monesti ohjaavat sitä, mistä suunnasta näyttöä lähdetään keräämään. Kuulustelujen rooli on siis esitutkinnassa keskeinen, ja niiden näyttöarvo on merkittävä myös prosessin myöhemmissä vaiheissa syyteharkinnassa ja oikeuskäsittelyssä. Tästä syystä kuulustelujen suorittaminen huolellisesti lainantaminen reunaehtojen mukaan on tärkeää, jotta kuulustelujen avulla saatua tietoa voidaan käyttää todisteena oikeudessa, kun arvioidaan teon lopullisia seurauksia. Etenkin vakavimmissa rikosasioissa kuulustelujen oikeellisuutta saatetaan kyseenalaistaa esimerkiksi vetoamalla siihen, että kuulusteltavalla ei ole kerrottu selkeästi tämän oikeuksia ja velvollisuuksia. Joskus voidaan esittää kysymys siitä, onko poliisi johdatellut kuultavaa jotenkin. Yksi keino varmistaa se, että kuulustelun suorittamiseen liittyviä väitteitä ei synny, on kuulustelutilanteen videoiminen. Tämä ei kuitenkaan ole ainut etu kuulustelujen videoimiseen liittyen.

Poliisin työssä tutkinta ja siihen liittyen erityisesti kuulustelut ja niiden suorittaminen kiinnostavat minua, ja siksi halusin tehdä opinnäytetyöni tähän teemaan liittyen. Kuulustelujen suorittamisesta, eri menetelmistä ja erilaisista kuulustelutilanteista on kuitenkin laadittu runsaasti opinnäytetöitä, joten täysin uuden aiheen keksiminen siltä saralta oli haastavaa. Eräällä oppitunnilla koulussa puhuimme kuulustelujen videoimisesta, ja ihmettelimme, miksei se tunnu olevan yleinen käytäntö. Opiskelijan, joka ei ole ikinä suorittanut oikeaa kuulustelua, näkökulmasta kuulustelun videoiminen vaikuttaisi hyvältä vaihtoehdolta. Tämä sai mielenkiintoni heräämään ja kävi ilmi, ettei aiheesta ollut laadittu AMK-tason opin-näytetyötä eikä tietoa videokuulustelumenetelmän käytöstä ollut paljoa suomalaisen poliisityön näkökulmasta. Aihetta olisi haastavaa käsitellä kansallisesti, koska tarkkoja tilastoja kuulustelujen videoimisesta ei ole olemassa. Oma työharjoitteluni kohdistuu Joensuuhun Itä-Suomen poliisilaitokselle, joten tästä syystä olen rajannut opinnäytetyöni käsittelemään tilannetta juuri tämän poliisilaitoksen alueella.

Kuulustelujen videoinnin edut ovat kiistattomat, mutta vaikuttaisi siltä, että videoitujen kuulustelujen määrä ei ole lisääntynyt merkittävästi viime vuosien aikana. Ovatko syyt tähän lähtöisin poliiseista, puuttuvasta välineistöstä vai jostain muusta? Tulisiko lainsäädäntöön tehdä muutoksia, jotta kuulustelujen videoinnista tulisi laajemmin osa käytänteitä? Ilman tietoa nykytilasta ja siihen johtaneista syistä on mahdotonta tietää, miten asiaan liittyen tulisi jatkossa edetä.

Tutkimuksen teko aiheesta on tärkeää, koska ei ole olemassa mitään tilastoa tai tarkkaa tietoa siitä, kuinka paljon kuulusteluja Suomessa tallennetaan videolle. On siis tarpeellista selvittää, mikä on nykyinen tilanne ja käytäntö kuulustelujen videoimiseen liittyen. Aihe on ajankohtainen ja herättää

keskustelua. Tämän vuoksi teemaan liittyvä tilannekatsaus olisi paikallaan. Tutkimusmenetelminä tässä opinnäytetyössä käytetään sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää.

1.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Tutkimusaiheekseni muodostui videokuulustelumenetelmän käyttö Itä-Suomen poliisilaitoksella. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka paljon Itä-Suomen poliisilaitoksella työskentelevät tutkijat videoivat kuulusteluja vuositasolla ja saada yleisesti tietoa nykytilanteesta videokuulustelumenetelmän käyttöön liittyen. Videokuulustelujen määrän lisäksi selvitetään syitä ja perusteluja kuulustelujen videoimisen taustalla. Tutkimuksessa kysytään myös, onko kuulustelujen videoiminen lisääntynyt vahvan tahtotilan ja suositusten seurauksena. Lisäksi pyritään selvittämään, kuinka kuulustelujen videoimista voitaisiin lisätä ja mitä muutoksia tulisi tehdä, jotta päästäisiin Poliisihallituksen asettamaan tavoitteeseen siitä, että poliisin suorittamien kuulustelujen videoiminen olisi pääsääntö (Poliisihallitus 2018, 65).

1.2 Tutkimuskysymykset ja opinnäytetyön rakenne

Kuulustelut ja niiden videoiminen on aiheena laaja, joten olen rajannut sitä neljään pääkysymykseen. Näiden kysymysten ulkopuolelle jää siis suuri joukko muita teemoja, mutta tutkimuksen onnistumisen ja laadun kannalta olen päättänyt etsimään ratkaisuja seuraaviin tutkimuskysymyksiin. Kolmas tutkimuskysymys perustuu lukemaani materiaaliin ja omaan hypoteesiini videokuulustelumenetelmän nykytilasta. On myös mahdollista, että tutkimuksen myötä hypoteesini videoinnin vähäisestä määrästä osoittautuu vääräksi. Neljäs tutkimuskysymys taas pohjautuu yllä mainittuun Poliisihallituksen asettamaan tavoitteeseen. Tutkimuksessa voi myös tulla ilmi, että kuulustelujen videoimisen lisäämiselle ei olisi tarvetta.

Tutkimusongelmaksi on valittu: Videokuulustelumenetelmän käyttö Itä-Suomen poliisilaitoksella. Tähän ongelmaan haetaan ratkaisua pyrkimällä vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1. Kuinka paljon rikostutkijat videoivat kuulusteluja Itä-Suomen poliisilaitoksella vuosittain?**
- 2. Millä perusteilla päätös kuulustelun videoinnista tehdään?**
- 3. Minkä vuoksi kuulustelujen videointi ei ole lisääntynyt/Miksi määrä on vielä vähäinen?**
- 4. Mitä tulisi tehdä, jotta kuulustelujen videointi lisääntyisi?**

Tämä opinnäytetyö muodostu kuudesta pääluvusta: johdannosta, tietoperustan esittelystä, tutkimuksen toteutuksesta, tutkimustuloksista, johtopäätöksistä ja lähteistä. Työn lopusta löytyvät liitteet, joita on yhteensä kolme kappaletta.

2 TIETOPERUSTAN ESITTELY

Opinnäytetyön tietoperustana käytän aiemmin laadittuja opinnäytetöitä, jotka käsittelevät poliisin suorittamia kuulusteluja ja videokuulusteluja. Lisäksi lähteenä on artikkeleita ja tutkimuksia Suomesta sekä ulkomailta. Kansainvälisiä tutkimuksia tarkastellessa tulee kuitenkin muistaa, että niiden soveltaminen suomalaiseen poliisitoimintaan ei ole aina mahdollista erilaisen lainsäädännön vuoksi. Avaan myös tässä luvussa lain määrittelemiä reunaehtoja kuulusteluille, koska niiden ymmärtäminen on keskeistä koko videokuulustelumenetelmän ymmärtämisen näkökulmasta.

2.1 Keskeiset käsitteet

Tämän tutkimuksen keskittyessä kuulusteluihin ja erityisesti videokuulustelumenetelmään, on tärkeää käydä läpi muutamia keskeisiä käsitteitä tämän aiheen näkökulmasta. Monista käsitteistä saattaa olla olemassa eri lähteissä erilaisia tulkintoja, joten seuraavaksi käyn läpi, mitä näillä käsitteillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa. Tulen käyttämään näitä käsitteitä tutkimuksessa tämän luvun määritelmien mukaisesti.

2.1.1 Kuulustelu

Kuulusteluihin liittyvä lainsäädäntö on kirjattu esitutkintalakiin. Kuulustelulla tarkoitetaan määrämuotoista, lailla säädelyä menettelyä, jonka suorittaa esitutkintaviranomainen. Kuulustelutilanteessa kuultavan kertomat ja antamat asian kannalta merkitykselliset tiedot kirjataan tai tallennetaan kuultavan hyväksymässä muodossa joko kirjallisesti kuulustelupöytäkirjaan tai ääni- ja kuvallenteeseen. (Helminen ym. 2014, 379.)

Kuulusteluissa keskitytään selvittämään asianosaisten näkemystä tapahtuneesta. Kuulustelun kulku ja menettelytavat on määritelty esitutkintalaissa. Menettelytavoista poikkeaminen voi johtaa siihen, että koko kuulustelukertomus asetetaan hyödyntämiskieltoon. (Rantaeskola 2019, 251.)

Kuulustelun voi suorittaa vain esitutkintaviranomainen, eli poliisi, rajavartio-, tull- ja sotilasviranomaiset (ETL 2:1). Kuultavan hyväksymässä muodossa kirjaamisella tarkoitetaan sitä, että kuultavalla on mahdollisuus tarkastaa ja hyväksyä oma lausuntonsa, eli esimerkiksi pyytää kuulustelijaa korjaamaan jotain kohtaa kertomuksessaan. Lopuksi kuultava allekirjoittaa kuulustelupöytäkirjan, mikäli se on kirjallisessa muodossa. Kuulustelu on mahdollista suorittaa kahdella eri menetelmällä, joista toinen ja yleisempi on kirjallinen menetelmä, ja toinen taas videokuulustelumenetelmä (Karrhunen 2020, 24).

Kuulustelu kattaa sisälleen kuulustelun suunnittelemisen, siihen valmistautumisen, itse kuulustelun suorittamisen ja kuulustelun päättämisen. Lisäksi kuulustelun raportointi ja arviointi ovat sen vaihteita. (Karhunen 2020, 19).

2.1.2 Kuulustelutilanteen videointi

Kuulustelujen videoimisessa on kyse siitä, että suoritettu kuulustelu tallennetaan videon muotoon. Esitutkintalaissa kuulustelujen videoimisesta puhutaan kahdessa pykälässä, ”kuulustelutilaisuuden tallentaminen ääni- ja kuvatallenteelle” (ETL 9:3) ja ”kuulustelutilaisuuden tallentaminen todisteena käyttämistä varten” (ETL 9:4).

Kuulustelutilaisuuden tallentaminen ääni- ja kuvatallenteelle -pykälässä todetaan, että kuulustelu saadaan ottaa kokonaan tai osittain ääni- ja kuvatallenteeseen ja että kuulustelutilaisuus on tallennettava kokonaan tai osittain, mikäli jonkun syyn tai seikan vuoksi se olisi tärkeää kertomuksen jälkikäteistä todentamista varten (ETL 9:3). Hallituksen esityksessä tarkennetaan sitä, mitä näillä syillä tai seikoilla tarkoitetaan. Esimerkiksi rikoksen vakavuus tai tilanne, jossa voidaan olettaa, että todistajat tulevat puhumaan asiasta ristiriitaisesti, ovat syitä tallentaa kuulustelu videolle. Henkilöä koskevia syitä tallentaa kuulustelu videolle ovat esimerkiksi ikä, päihtyneisyys, häiriintynyt mielen-tila tai ulkomaalaisuus. Esityksessä todetaan myös, että kynnys kuulustelutilanteen tallentamisella ei tulisi olla korkea ja että tallentamisen käyttöä olisi syytä edistää. (HE 222/2010 vp, 228–229).

Esitutkintalain 9 luvun 3 pykälän mukaisessa kuulustelutilanteen videoinnissa tavoitteena on kuulustelun tapahtumien todentaminen jälkikäteen. Todennettava seikka voi liittyä kuulustelun suorittamiseen, kuulustelun aikaisiin tapahtumiin tai kuulusteltavan kertomuksen todentamiseen myöhemmässä vaiheessa. (Rantaeskola 2019, 256.)

Vuonna 2011 tulleen esitutkintalain muutoksen myötä lakia muutettiin siten, että pelkän äänen tallentaminen ei ollut enää mahdollista. Tämän vuoksi laista voi puhua yksinkertaisemmin kuulustelutilanteen videoimisena. Tällöin kuulustelu suoritetaan kirjallisen menetelmän mukaan, eli poliisi kirjaa kuultavan kertomuksen kuulustelupöytäkirjaan. Videointi on ikään kuin varatoimenpide sen varalta, että kuulustelun toteuttamiseen tai kuulustelukertomuksen sisältöön kohdistuisi rikosprosessin edetessä erilaisia väitteitä virheellisyyksistä. Lisäksi kuulustelutilanteen videointi voi tulla kyseeseen, kun videointia käytetään ETL 7:11.2 mukaisesti kuulustelutodistajan korvikkeena. (Karhunen 2020, 22.)

2.1.3 Videokuulustelu

Kuulustelutilaisuuden tallentaminen todisteena käyttämistä varten -pykälässä (ETL 9:4) säädetään tilanteista, joissa kuulustelukertomusta on tarkoitus käyttää sellaisenaan todisteena oikeudenkäynnissä. Jos kuulusteltava ei voi tämän nuoren iän tai jonkun muun syyn vuoksi tulla henkilökoh-

taisesti kuultavaksi oikeudenkäyntiin, ilman että tästä aiheutuisi haittaa kuultavalle, hänen kuulustelunsa tulee tallentaa videolle esitutkinnassa. Tätä pykälää sovelletaan myös 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, mikäli tämä on erityisen suojelun tarpeessa sekä seksuaalirikoksen asianomistajaan, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi tai jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi sille muuta haittaa. (ETL 9:4.) Pykälän mukainen kuulustelun videointi soveltuu vain asianomistajan ja todistajan kuulusteluihin (Karhunen 2020, 26–27).

ETL 9:4 pohjalta videoidusta kuulustelusta syntynyt videotallenne muodostaa ensisijaisen kuulustelukertomuksen ja on samalla myös todisteena käytettävä viranomaisen asiakirja. Kuulustelu tulee kuitenkin litteroida sanatarkasti ja liittää osaksi esitutkintapöytäkirjaa. Tämä tehdään siksi, että kuulustelun litteroitua versioita tarvitaan oikeudenkäyntiin valmistautumisessa ja oikeuden käsittelyssä (Karhunen 2020, 21).

2.1.4 Videokuulustelumenetelmä

Tässä tutkimuksessa videokuulustelumenetelmällä tarkoitetaan sekä ETL 9:3 mukaista kuulustelutilanteen videoimista ja ETL 9:4 mukaisia videokuulusteluja. Näiden lisäksi myös ETL 7:11.2 mukainen kuulustelutodistajan korvaaminen tallentamalla kuulustelu videotallenteelle lasketaan tässä tutkimuksessa videokuulustelumenetelmän käytöksi. Käytännössä siis kaikki tilanteet, joissa kuulustelu tallennetaan syystä kuin toisesta videotallenteelle, ovat osa videokuulustelumenetelmän käyttöä riippumatta siitä, laaditaanko kuulustelupöytäkirja myös kirjallisena vai käytetäänkö videotallennetta kuulustelukertomuksena.

2.1.5 Litterointi

Litteroinnilla tarkoitetaan videolle tallennetun kuulustelun kirjoittamista puhtaaksi esitutkintapöytäkirjaan. ETL 9:3 pohjalta videoitua kuulustelua ei tarvitse pääsääntöisesti litteroida sanatarkasti pöytäkirjaan. Kuitenkin jos kyseessä on ETL 9:4 mukainen todisteena käytettäväksi tarkoitettu videokuulustelu, on se litteroitava sanatarkasti (HE 222/2010 vp, 230). Litterointi on työlästä ja vie paljon poliisin aikaa, kun kuulustelu suoritetaan videoimalla (Karhunen 2020, 21).

2.2 Videokuulustelumenetelmän viitekehys

Videokuulustelumenetelmän viitekehys muodostuu videokuulustelumenetelmää ohjaavasta lainsäädännöstä ja videokuulustelumenetelmän nykytilasta Suomessa. Lainsäädäntö määrittelee, mitä kuulustelujen tallentamisella tarkoitetaan, ja milloin kuulusteluja voi tai pitää tallentaa videoille. Videokuulustelumenetelmän nykytilalla tarkoitetaan sitä, millaisen kuvan videokuulustelumenetelmän käytöstä Suomessa saa, kun perehtyy olemassa oleviin aiheita käsitteleviin tutkimuksiin, raportteihin ja artikkeleihin.

2.2.1 Videokuulustelumenetelmän lainsäädäntö

Lain mukaan kuulustelu on mahdollista suorittaa Suomessa kahdella kuulustelumenetelmällä: kirjallisella menetelmällä ja videokuulustelumenetelmällä. Kuulustelumenetelmällä tarkoitetaan sitä tapaa, miten kuulustelukertomus kirjataan ja tallennetaan. Kirjallinen menetelmä on näistä kahdesta menetelmästä yleisempi. Kirjallisessa menetelmässä kuulustelu kirjataan tietokoneella sähköiseen muotoon kuulustelupöytäkirjaksi kuulustelun aikana, ja lopuksi kuultava tarkistaa ja allekirjoittaa kertomuksen. Kirjallisessa muodossa oleva kertomus liitetään osaksi esitutkintapöytäkirjaa. (Karhunen 2020, 24.)

Videokuulustelumenetelmä on määritelty aiemmin luvussa 2.1.4. Lainsäädännössä on kolme tilannetta, joissa videokuulustelumenetelmää voi tai tulee käyttää. Näitä ovat kuulustelutodistajan korvaaminen (ETL 7:11.2), poliisin oma päätös videoida kuulustelu ja jossain tilanteissa poliisin velvollisuus videoida kuulustelu (ETL 9:3) ja tilanteet, joissa kuulustelu on videoitava, koska sitä tullaan käyttämään todisteena oikeudessa (ETL 9:4). Kuten Karhunen (2020, 26) tutkimuksessaan toteaa, laki antaa ETL 9:3 mukaisissa tilanteissa poliisille laajan harkintavallan, milloin kuulustelujen videointia käytetään. Videokuulustelumenetelmän käytöstä tulee aina ilmoittaa kuultavalle ennen kuulustelun alkua, eli ketään ei saa videoida salaa (ETL 9:3 ja 9:4). Menetelmän käyttö ei kuitenkaan perustu vapaaehtoisuuteen ilmoituksesta huolimatta, vaan poliisi tekee aina päätöksen menetelmästä (Karhunen 2020, 28).

Esitutkinnassa voi tulla vastaan myös tilanne, jossa poliisin asiakkaana oleva henkilö ilmoittaa, että hän haluaa tallentaa kuulustelunsa itse omalle laitteelleen. Tällaiseen tapaukseen on saatu apulaisoikeuskanslerin kannanotto, ja siinä on todettu, että jokaiselle ihmiselle on taattu oikeus kuulustelun kuvaamiseen ja äänittämiseen. Tämä oikeus perustuu sananvapauteen, joka taas perustuu ihmisoikeussopimuksen 10 artiklaan. Huolimatta sananvapauden vankasta pohjasta kansainvälisessä lainsäädännössä, tätä oikeutta voitiin rajoittaa lailla, koska se oli välttämätöntä demokratian ja yleisen turvallisuuden turvaamiseksi, ja rikollisuuden estämiseksi. Mikäli esimerkiksi epäilty voisi kuvata oman kuulustelunsa talteen itselleen, ei voitaisi mitenkään huolehtia siitä, että video ei päädy julkiseksi esimerkiksi internettiin ennen, kuin esitutkinta on saatu päätökseensä. Esitutkinta-aineisto on kuitenkin lähtökohtaisesti salaista silloin, kun esitutkintaprosessi on vielä vireillä (JulKL 6:24). Tämän vuoksi kuultavalla ei ole lupaa tallentaa kuulustelua ilman kuulustelijan lupaa. Vastaavassa tilanteessa voisi kuitenkin olla kannattavaa videoida kuulustelu esitutkintaviranomaisen päätöksellä, mahdollisten jälkikäteen tulevien väitteiden kumoamiseksi. (Rantaeskola 2014, 56.)

Videokuulustelumenetelmän käyttäminen on lainsäädännön näkökulmasta mahdollista kaikissa kuulustelutilanteissa. Videokuulustelumenetelmän kohdalla täytyy myös huomioida raportointia ja tarkastamista koskeva näkökulma. Raportoinnilla tarkoitetaan sitä, mille alustalle ja miten kuuluste-

lukertomus tallennetaan. Videokuulustelumenetelmän kohdalla raportiksi muodostuu videoitu kuulustelukertomus. Kuulustelupöytäkirjan sisällöstä säädetään ETL 9 luvussa ja kuulustelupöytäkirjan ollessa viranomaisen laatima asiakirja, sen määritelmä on esitetty julkisuuslain 5 pykälässä (621/1999). Lain ja määritelmän mukaan kuulustelupöytäkirjan ei tarvitse olla muodoltaan kirjallinen, jolloin myös videoitu kuulustelukertomus on määritelmän mukaan viranomaisen asiakirja. (Karhunen 2020, 29.)

Videoitaessa kuulustelutilanne syntyy videotallenne kuulustelupöytäkirja, joka voidaan liittää sähköiseen esitutkintapöytäkirjaan samalla tavalla kuin kirjallinen kuulustelukertomus. Video sisältää täysin saman informaation kuin kirjallinen kuulustelupöytäkirja: kuultavalle tehdyt ilmoitukset oikeuksista ja velvollisuuksista, paikalla olijat, kertomuksen ajankohdan ja muut kuulusteluolosuhteisiin liittyvät asiat sekä itse kuulustelukertomuksen sisällön. Etuna kirjalliseen pöytäkirjaan on, että videolta voidaan myös nähdä, mitä kuultava on kertonut ja mitkä olosuhteet ovat olleet. Videotallenteen myötä ei tulisi myöskään epäilystä siitä, että poliisi olisi kirjannut kertomukseen puolueellisesti ainoastaan syyllisyyttä tukevat asiat ja jättänyt syyttömyyttä tukevat kohdat pois. Lisäksi olisi selvää, mitkä asiat kuultava on kertonut vapaana kerrontana, ja mitkä taas ovat tulleet ilmi kuulustelijan kysymysten kautta. Esitutkintalaissa on kuitenkin olemassa niin sanottu olennaisuusvaate, jonka mukaan kuulustelupöytäkirjan tulisi sisältää asian kannalta olennaiset kohdat, ja kertomuksen turhaa laajenemista tulisi välttää. Tästä näkökulmasta kirjallinen menetelmä toimii paremmin, koska on mahdollista valikoida kertomukseen vain olennaiset asiat, mutta videoidun menetelmän etuna taas on, että kertomus on raportoitu varmasti oikein. (Karhunen 2020, 29–31.)

ETL 9 luvun 2 pykälän mukaan kuulustelupöytäkirja on annettava heti kuulustelun päätyttyä kuulustellun tarkastettavaksi. Tarkastaminen voidaan toimittaa joko kuulustelukertomuksen ja kuulustelupöytäkirjan tietojen ääneen lukemisella, tai pöytäkirja annetaan kuulusteltavan luettavaksi. Lisäksi on tiedusteltava, onko kertomus kirjattu oikein. Mikäli kuulusteltava haluaa pöytäkirjaan lisäyksiä tai korjauksia, ne on merkittävä pöytäkirjaan. Tarkastuksen ja mahdollisten muutosten jälkeen kuulustelupöytäkirjaa ei saa enää muuttaa.

Kuulustelupöytäkirjaan liittyvä tarkastaminen nousee kysymykseksi videoidun kuulustelukertomuksen kohdalla, sillä edellä esitellyn kuulustelupöytäkirjan tarkistamista käsittelevän pykälän kirjoitusmuoto viittaa selkeästi kirjalliseen kuulustelukertomukseen (Karhunen 2020, 30). ETL 9:5 kuitenkin määrittelee erikseen ääni- ja kuvatallenteen tarkistamisen. Sen mukaan kuulustellulle on kuulustelun päätyttyä varattava tilaisuus kuunnella ja katsella tallenne ja tehdä kertomukseensa tarpeelliset korjaukset ja lisäykset, jollei tämä ole kuulusteltavan nuori ikä tai hänen henkisen toimintansa häiriintyneisyys huomioon ottaen selkeästi tarkoituksetonta. Kuulustelukertomuksen tarkastaminen tapahtuu ETL 9:2 mukaisena kuulustelupöytäkirjan tarkastamisena.

Laki lähtee siis siitä, että kuultavalla on kuulustelukertomuksen tallentamistavasta riippumatta oikeus kuulustelun jälkeen tarkistaa oma kertomuksensa ja tehdä siihen halutessaan korjauksia. Karhunen (2020, 31–32) pohtii tutkimuksessaan, mikä vaikutus tallenteen välittömällä katsomismahdollisuudella on kuultavan oikeusturvaan, kun kuulustelu on tallennettu kokonaisuudessaan videolle. Kirjallisessa menetelmässä on mahdollista, että kertomus sisältää tahattomia virheitä tai väärymmäryksiä, mutta videoinnin kanssa tilanne on eri, sillä koko kuulustelutilanne on kokonaisuutena tallennettu. Kuulustelut kestävät monesti pitkiä aikoja, eikä videotallenteen katsominen jälkikäteen ole välttämättä ajankäytöllisesti järkevää. Tarkastusoikeutta on kuitenkin perusteltu jokaisen oikeudella oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

2.2.2 Videokuulustelumenetelmän nykytila Suomessa

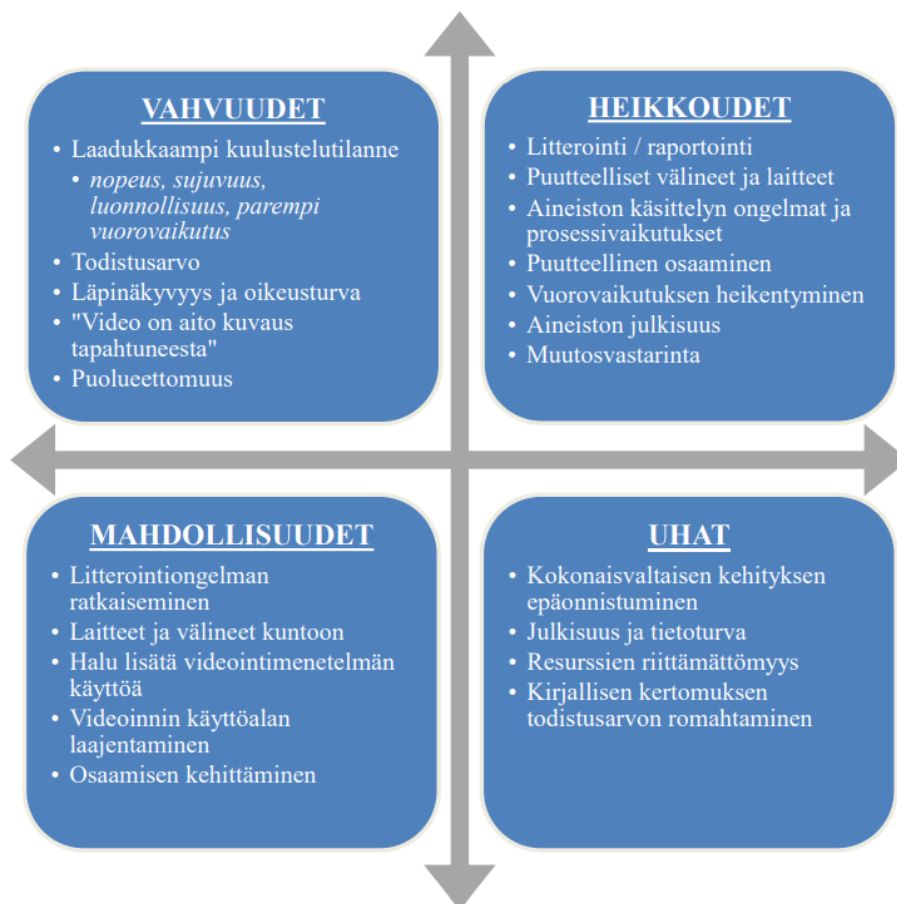
Kuulustelujen videointi on ollut Suomessa mahdollista vuodesta 1989 alkaen. Nykyään poliisi voi tallentaa kuulustelun videolle aina niin halutessaan, ilman erityistä syytä tai perustetta (Rantaescola 2019, 256). Videokuulustelujen määrä ei kuitenkaan ole lisääntynyt merkittävästi. (Karhunen 2020, 2.) Pauli Mäkelän (2018, 2) arvioin mukaan kuulusteluista edelleen noin 90 prosenttia kirjataan paperille kuulustelutilanteessa. Muissa maissa kuulustelujen videointi on yleisempää. Esimerkiksi Englannissa rikoksesta epäillyn kuulustelun tallentaminen joko ääni- tai videotallenteelle on ollut pakollista jo 1980-luvun puolesta välistä asti (Bull & Soukara 2010, 81).

Noora Armilan laatiman opinnäytetyön *Poliisien käyttämät kuulustelumenetelmät Suomessa* (2021) kyselytutkimuksessa selviää, että kuulustelujen videointi ei ole Suomessa yleinen toimintatapa. Kyselytutkimus lähetettiin jakoon kaikille Suomen poliisilaitoksille ja se tavoitti 166 vastaajaa. 54 prosenttia poliiseista vastasi, että ei videoi aikuisten kuulusteluita. Syyksi videoimattomuudelle nousi neljä yleisintä syytä: videointia ei koettu tarpeelliseksi (60 %), videointi ei ole käytäntö tai kuulunut vastaajien toimenkuvaan (21 %), videointi koettiin vaikeaksi ja/tai aikaa vieväksi (20 %) ja videointiin ei ole koulutusta tai välineistöä (15 %). (Armila 2021, 31.)

Armilan työstä käy myös ilmi, että 46 prosenttia vastanneista poliiseista videoi aikuisten kuulusteluita. Kuulusteluita kuitenkin videoidaan vain vähän ja satunnaisesti. Muutama vastaaja kertoi tallentavansa kuulustelut aina joko ääni- tai videotallenteelle, ja tällöin suurimpana syynä on oma oikeusturva. Muuten päätös videoinnista on tilannekohtainen, ja perustuu esimerkiksi henkilöön tai tämän ominaisuuksiin, rikokseen tai muihin seikkoihin. Vastauksista käy ilmi, että aikuisten kuulustelun videoinnin taustalla on yleensä joku painava syy, kuten erityisen vakava rikosasia tai kuultavan henkilökohtainen ominaisuus. Epäillyn kohdalla kuulustelu voidaan videoida, jos on syytä epäillä, että tämä käyttäytyy kuulustelutilanteessa aggressiivisesti, on kanteluherkkä tai epäillään, että hänen lausumansa tulee muuttamaan. Asianomistajan tai todistajan kohdalla kuulustelu videoidaan silloin, kun se on suojelun tai todistelun kannalta tarpeellista. (Armila 2021, 32.)

Pro gradu –tutkimuksessaan (2020) Teemu Karhunen suoritti Webropol- kyselytutkimuksen, joka kohdistettiin keskusrikospoliisin tutkijoille ja tutkinnanjohtajille. Kyselyyn vastasi 59 henkilöä. Kyselyn tarkoituksena oli arvioida videokuulustelumenetelmän soveltavuutta suomalaisessa poliisi-työssä. Kyselyssä poliisien kokemusta videokuulusteluista selvitettiin pyytämällä vastaajilta lukumääräistä arviota videokuulusteluista, joita he ovat joko itse suorittaneet, olleet todistajana kuulustelussa tai toimineet jutussa tutkinnanjohtajana. Vastauskategoriat oli jaettu seuraavasti: ei kokemusta, vähäinen kokemus (alle 10), kokenut (10–49) ja ammattilainen (yli 50). Videokuulustelujen kokonaismääräksi vastaajien osalta muodostui 1314 videokuulustelua. Vastausten mediaani oli 10 ja keskiarvo 22. Kyselytutkimuksessa havaittiin, että kokonaisuudessaan kokemusta oli melko vähän, ja henkilön saama kuulusteluihin liittyvä erityiskoulutus lisäsi videokuulustelujen tekemistä. (Karhunen 2020, 87–88.)

Samassa tutkimuksessa SWOT-analyysin avulla haluttiin selvittää vastaajien mielipiteitä videokuulustelumenetelmän vahvuuksista ja heikkouksista. Karhunen (2020, 88) muodosti vastauksista nelikentän, jonka kautta vastauksia tarkasteltiin vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien näkökulmasta. (Karhunen 2020, 88.)

Kuva 1. Teemu Karhusen Pro gradu -tutkimuksen SWOT-analyysi, joka on koottu kyselytutkimuksen avointen vastausten perusteella (Karhunen 2020, 89).

Tahtotila kuulustelujen videoinnin lisäämiseen on ollut vahva jo pitkään, mutta muutosta käytännössä ei ole havaittu, sillä kuulustelutilanteiden tallentaminen on edelleen Suomessa vähäistä (Karhunen 2020, 5). On kuitenkin todettu, että kuulustelujen videoiminen lisää kuulustelutilanteen oikeusvarmuutta ja estää mahdollisia oikeudenloukkauksia (Karhunen 2020, 7). Jo vuonna 2012 silloinen Poliisihallituksen rikostorjuntayksikön päällikkö sanoi, että poliisi aikoo alkaa tallentamaan rikoksesta epäiltyjen kuulustelutilanteita (Kaleva-lehti 25.5.2012). Tämän taustalla oli korkeimman oikeuden päätös, jossa kuulustelukertomus asetettiin hyödyntämiskieltoon, koska epäilty ei ollut yksiselitteisesti luopunut oikeudestaan avustajaan (KKO 2012:45). Selvää on, että kuulustelun videoimisella välttyttäisiin tämän tyyppisiltä ongelmilta, kun kuulustelutilanne voitaisiin tarkistaa tallenteelta jälkikäteen, eikä päädyttäisi niin sanottuun sana sanaan vastaan -tilanteeseen.

Tilanteet, joissa kuulustelun käytettävyyttä todisteena kyseenalaistetaan, eivät ole harvinaisuuksia ja voivat johtaa lisätutkintaan. Kirjattu kuulustelukertomus on kuitenkin väistämättä kuulustelevan henkilön näkemys ja tulkinta kuulusteltavan kertomasta. Videotallenne taas on dokumentti, jossa kuulustelutilanne näkyy sellaisenaan. Tallenteesta voi nähdä, mitä kuultava on asiasta kertonut, miten tilanne on edennyt ja miten poliisi on tilanteessa toiminut. Kuulustelujen tallentaminen videolle on tapa, jolla mahdollisia jälkikäteen tulevia väitteitä kuulustelun kulusta tai kuulustelutavasta voidaan vähentää. (Oikeusministeriö 2020, 41).

Asianajajat ovat yksi ryhmä, jotka vaativat äänekkäästi kuulustelujen videoinnin lisäämistä. Suomen Asianajajaliitto on sanonut, että poliisiin tulisi alkaa nauhoittaa Suomessa kaikki kuulustelut. Ylen uutisen mukaan kuulustelujen videointi parantaisi epäillyn kohtelua ja siitä olisi hyötyä myös oikeudessa. Näin osapuolet muistaisivat paremmin, mitä tuli poliisiin luona puhuttua. Tarvittaessa sanomiset pystyttäisiin tarkistamaan nauhalta, jos oikeudessa asiassa tulisi erimielisyyksiä. (YLE 4.4.2019). Oikeusministeriön rikosketjun LEAN-hankkeen selvityshenkilön raportista selviää, että myös syyttäjät kannattavat todistelun videoinnin lisäämistä esitutkinnassa ja oikeusasteissa. Tämä vähentäisi päällekkäistä työtä ja parantaisi todistelun luotettavuutta (Oikeusministeriö 2020, 32).

Antti Kylmäniemi ja Kaisa Paloaho tutkivat kuulustelujen videoimisen lisäämisen vaikutusta syyttäjien työhön opinnäytetyössään *Kuulustelujen videoiminen esitutkinnassa* (2022). Työ oli kvantitatiivinen tutkimus, jossa 50 syyttäjää neljältä eri syyttäjälueelta vastasi kyselytutkimukseen. Kyselyn kautta pyrittiin selvittämään syyttäjien mielipiteitä kuulustelujen videoimiseen ylipäätään, ja kuulustelujen videoinnin vaikutusta syyttäjien työhön. (Kylmäniemi ja Paloaho 2022, 19–20.)

Kylmäniemen ja Paloahon opinnäytetyön johtopäätöksissä todetaan, että kuulustelujen laajempi videoiminen tukisi syyttäjien työtä niin syyteharkinnassa kuin oikeussalikäsitelyssä. Videoinnin katsotaan ennalta estävän erilaisia väitteitä esitutkintaan liittyen ja mahdollistavan olennaisiin asioihin keskittymisen esitutkinnassa. Videoimisen katsotaan parantavan kuulustelujen luotettavuutta, näyttöarvoa ja laatua. Merkittävä haaste olisi kuitenkin lisääntynyt työaika, joka syyttäjien tulisi käyttää

katsomalla videotallenteita. Tallenteet voivat olla pitkiä, ja olennaisen asian löytäminen voi viedä aikaa. (Kylmäniemi ja Paloaho 2022, 41–43.)

Syyttäjien mielestä videoiminen olisi tärkeää tapauksissa, joissa suojeltavana oikeushyvä on henki, terveys, vapaus tai seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Myös huumausainerikoksien tutkimuksessa videoimisen lisäämiseen kannustetaan. Harkinnan tulisi kuitenkin olla aina tapauskohtaista, ja rikosprosessuaaliseen asemaan katsomatta kuulusteluja tulisi videoida enemmän. Erityisesti rikoksesta epäillyn kuulusteluja tulisi videoida enemmän. (Kylmäniemi ja Paloaho 2022, 43.)

Helsingin Sanomien uutinen *Miksi poliisi-kuulusteluja ei tallenneta Suomessa?* (3.10.2014) nostaa esille näkökulmia kuulustelun tapahtumien jälkikäteiseen todentamiseen liittyen. Juttuun on haastateltu asianajaja Markku Fredmania ja keskusrikospoliisin rikosylikomisario Thomas Elfgreniä. Molemmat ovat sitä mieltä, että kuulustelujen tallentamisesta tulisi tehdä systemaattista. Tallentaminen vähentäisi väitteitä siitä, että poliisi on kirjannut kuulustelun väärin kuulustelukertomukseen. Monesti myös väitetään, että poliisi olisi painostanut kuultavaa kuulustelutilanteessa tai antanut tyhjiä lupauksia esimerkiksi lupaamalla vapaaksi pääsyn, jos kuultava puhuu kuulustelussa. Järjestäytyneen rikollisuuden kohdalla esitutkintapöytäkirjan valmistuessa ja tullessa jakoon asianosaisille ei ole tavatonta, että liikaa kuulusteluissa puhunutta uhkaillaan ja painostetaan muuttamaan kertomustaan. Koska tunnustuksen perumiseen tarvitaan joku syy, saatetaan väittää, että poliisi painosti kuulustelutilanteessa. Ilman videotallennetta oikeudessa kertomuksen voi peruuttaa vetoamalla tällaiseen seikkaan. (Helsingin Sanomat 3.10.2014.)

Samassa Helsingin Sanomien jutussa kerrotaan, että Helsingin poliisilaitoksella Pasilassa on käytössä vähintään 50 kuulusteluhuonetta, ja videointimahdollisuus on Helsingin poliisin rikostarkastaja Ismo Siltamäen mukaan muutamassa huoneessa. Kuulusteluja tehdään laitoksella useita kymmeniä päivässä. Voisi siis sanoa, että ainakaan vuoden 2014 tilanteen pohjalta myöskään resurssit kuulustelujen videoimiseen eivät olleet kunnossa. Voidaan kuitenkin olettaa, että tilanne on muuttunut melkein kymmenen vuoden aikana. Selvää on, että videokameroiden asentaminen koko Suomen kaikkien laitoksien kaikkiin kuulusteluhuoneisiin tulisi kalliiksi. (Helsingin Sanomat 3.10.2014.)

Keskusrikospoliisin ylikomisario Thomas Elfgrenin mukaan merkittävin este kuulustelujen tallentamiselle videoille on se, että syyttäjän ja tuomioistuimien tapa toimia on pääasiassa kirjallinen. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka kuulustelusta tehtäisiin videotallenne, täytyy se saada myös kirjalliseen muotoon. Elfgrenin mielestä olisi hyvä säätää laki, joka ei edellytä poliisilta esitutkintamateriaalin tai teknisen tallenteen muuttamista kirjalliseen muotoon. Tällöin kaikkien tahojen, eli syyttäjien, avustajien ja tuomioistuimien tulisi hyväksyä aineisto sellaisena kuin poliisi sen tuottaa. Asianajaja Markku Fredman uskoo, että muutos kuulustelujen kirjaamistapaan pitää lähteä poliisin ulkopuolelta, kuten syyttäjiltä tai tuomareilta. (Helsingin Sanomat 3.10.2014.)

Poliisihallituksen vuonna 2018 toteuttamassa Rikostorjunnan tila –selvityshankkeen loppuraportissa kuulustelujen videointi nostetaan esiin. Raportissa todetaan, että kuulustelut olisi hyvä tallentaa kuvataallenteelle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kun kyseessä on vähäistä vakavampi rikosasia. Kuulustelujen tallentamisesta hyötyisi käräjäoikeus, mutta se myös tehostaisi poliisin esitutkin-taa, kun kuulusteluista tarvitsisi kirjata esitutkintapöytäkirjaan ainoastaan niiden tiivistelmät. Videointi tehostaisi esitutkintaa ja koko rikosprosessia. Raportin toimipidesuosituksiin onkin kuulustelujen videoimista koskien kirjattu, että kuulustelutiloissa on oltava tarvittavat videointijärjestelmät ja että poliisin suorittamien kuulustelujen videointi tulee saattaa pääsäännöksi. Molempiin näihin toimenpiteisiin aikatauluksi on laitettu vuodet 2018–2020. (Poliisihallitus 2018, 35–36 ja 64–68.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämä tutkimus on toteutettu käyttämällä kahta tutkimusmenetelmää, jotta kaikkiin tutkimuskysymyksiin pystyttäisiin vastaamaan mahdollisimman laadukkaasti. Eri menetelmin saatu aineisto on analysoitu niille sopivia analysointimenetelmiä käyttäen. Tutkimuksen toteutuksessa on huomioitu selkeästi eettisyyden ja luotettavuuden periaatteet, ja niiden toteutumista on arvioitu läpi prosessin tutkimusmenetelmien valinnasta tulosten analysoimiseen saakka.

3.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena ja kvantitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastattelujen ja lomakekyselyn kautta. Tällaista useamman tutkimusmenetelmän yhdistämistä kutsutaan monimenetelmäisyydeksi, joka oikein käytettynä takaa monipuolisemman ja kattavamman tutkimustuloksen (Jyväskylän yliopisto, 2021). Tämän tutkimuksen tavoitteet myös ovat sellaiset, että niihin ei pystyisi vastaamaan luotettavasti vain yhtä menetelmää käyttämällä. Menetelmät on valittu sen mukaan, että ne palvelevat tutkimuskysymyksiä ja niiden selvittämistä mahdollisimman hyvin. Tällainen tutkimusmenetelmien yhteiskäyttö lisää tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2018, Mixed Methods). Vaikka laadullinen tutkimus kuvaa ilmiötä paremmin, 3 teemahaastattelun kautta ei pystytä selvittämään määrällisesti sitä, kuinka paljon rikostutkijat videoivat kuulusteluja vuositasolla. Tämän vuoksi myös määrällinen tutkimus oli tarpeellinen, kun videoitujen kuulustelujen määrää haluttiin tässä tutkimuksessa luotettavasti selvittää.

Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella pyritään kuvaamaan ilmiötä kokonaisvaltaisesti ja perehtymään tutkittavaan aiheeseen. Numeraalisen datan sijaan käytetään sanoja ja lauseita, joilla pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä, eli tämän tutkimuksen tapauksessa videokuulustelumenetelmää ja sen käyttöä. Laadullista tutkimusta käytetään silloin, kun aiheesta ei ole olemassa aiempaa teoriaa tai tutkimusta. Laadullisella tutkimuksella pyritään siis luomaan uutta tietoa, ja se vaatii

taitoa osata kysyä oikeita kysymyksiä. Aineisto kerätään vuorovaikutussuhteessa tutkittavilta haastattelujen kautta, ja huomio keskittyy tutkittavien näkökulmiin, merkityksiin ja näkemyksiin. (Kananen 2017, 32–36.)

Teemahaastattelu on nykyään suosittu tapa kerätä tutkimusta varten laadullista aineistoa. Haastattelun yksinkertainen idea on kerätä tietoa asiasta kysymällä siitä sellaisilta henkilöiltä, joilla on todennäköisesti asiasta jotain kerrottavaa ja annettavaa. Haastattelutilanne on keskustelu, jossa tutkija kysymysten ja teemojen kautta pyrkii selvittämään tutkimuksen aihepiiriin liittyviä asioita. Erona keskusteluun on kuitenkin se, että haastattelu on tutkijajohtoinen tilanne, jonka tavoitteena on kerätä tietoa. Kun katsellaan strukturointiastetta, teemahaastattelu asettuu sen keskikohdille. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teemat on määritelty etukäteen, mutta kysymykset eivät ole tarkassa järjestyksessä eikä niitä välttämättä esitetä kaikille samassa muodossa. Myös painotukset eri teemojen välillä voivat vaihdella johtuen esimerkiksi haastateltavien työnkuvasta tai kokemuksesta. (Eskola ym. 2018.)

Teemahaastattelut kohdistettiin Itä-Suomen poliisilaitoksen rikostutkijoille. Haastatteluja tehtiin 3 kappaletta. Haastateltavat valittiin samankaltaisten tutkintaryhmien sisältä, koska vakavuusasteeltaan erityyppisiä rikoksia tutkivien tutkijoiden käytäntöjen vertaaminen kuulustelujen videoimiseen liittyen ei ole mielekästä tai tarkoituksenmukaista. Rikoksen vakavuudella on luonnollisesti vaikutusta esitutkinnassa tehtäviin valintoihin, ja kuulustelun videoiminen on yksi tällainen valinta. On todennäköisempää, että vakavampia rikoksia tutkivissa ryhmissä kuulustelujen videoimiselle on enemmän perusteita, kuin esimerkiksi päivittäisrikostutkinnassa (Karhunen 2020, 14). Halusin myös tässä tutkimuksessa haastatella henkilöitä, joilla on henkilökohtaista kokemusta videokuulustelumenetelmän käytöstä.

Teemahaastattelu on käsitteenä laaja, eikä pelkän menetelmän nimeäminen siten kerro riittävästi tietoa siitä, miten tietoa on tutkimukseen kerätty. Tärkeämpää on kuvailla mahdollisimman tarkasti, miten on juuri omat haastattelunsa suunnitellut ja toteuttanut. (Eskola ym. 2018.) Työharjoitteluni aikana keskustelin Joensuun poliisiasemalla useiden rikostutkijoiden kanssa, ja opinnäytetyöni aihe tuli näissä keskusteluissa ilmi. Päädyin haastattelemaan kahta rikostutkijaa Joensuusta pitkäkestoisen tutkinnan ryhmästä, ja yhtä rikostutkijaa Mikkelistä. Lähetin haastattelun kysymysrungon kaikille haastateltaville etukäteen, jotta heillä olisi mahdollisuus miettiä teemoja jo etukäteen ja näin haastattelusta saataisiin enemmän irti. Kaikki haastattelut äänitettiin ja kirjoitettiin puhtaaksi jälkikäteen, jolloin pystyin haastattelutilanteessa keskittymään keskusteluun, enkä sen kirjaamiseen.

Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimusmenetelmän kautta tutkimukseen osallistuivat kaikki Itä-Suomen poliisilaitoksen rikostorjuntasektoriin kuuluvat henkilöt. Tällöin kyseessä on kokonaistutkimus, sillä tutkimuksen kohteena ovat kaikki ryhmään kuuluvat henkilöt. Menetelmänä toimi sähköi-

nen lomakekysely, jonka kautta selvitettiin videoitujen kuulustelujen määrää Itä-Suomen poliisilaitoksella vuositasolla. Tämän lisäksi kysely sisälsi myös muutamia muita yksinkertaisia kysymyksiä kuulustelujen videoimiseen liittyen (liite 2). Kysely lähetettiin sähköpostitse kaikille Itä-Suomen poliisilaitoksen tutkijoille ja tutkinnanjohtajille. Kysely toteutettiin Webropol-kyselylomakeella (liite 2) 13.2.2023-27.2.2023 välisenä aikana.

Määrällisessä tutkimusmenetelmässä on tärkeää, että tiedetään, mistä puhutaan. Siksi tässäkin tutkimuksessa lomakekyselyyn osallistuville määriteltiin tarkasti, mitä videokuulustelumenetelmällä tarkoitetaan. Kerätty aineisto kyselystä tulee olemaan määrällistä eli lukuja, jolloin sitä on helppo analysoida. Tutkimuksen tavoitteena on yleistäminen ja jopa ilmiön ennustaminen. Edellytyksenä tämän onnistumiselle on riittävän suuri vastaajajoukko. Kyselytutkimuksella pyritäänkin numeraalisesti suuren joukon kattamiseen (Kananen 2013, 23–24.)

Kyselylomakkeen käyttö on perinteinen menetelmä kerätä tutkimusaineistoa, ja menetelmät juuret ovat paperisissa kyselyissä. Nykyään taas sähköiset kyselyt ovat selkeästi nostaneet päätään. Kyselylomakkeen onnistumisen kannalta on keskeistä, että kysymykset ja niiden muotoilu on mietitty loppuun asti. Huonosti muotoillut kysymykset ovat suurin tutkimuksen lopputulokseen vaikuttava tekijä, sillä jos vastaaja ymmärtää kysymyksen väärin, näkyy se vääristyneissä tutkimustuloksissa. Kysymysten yksiselitteisyydestä pitää siis huolehtia. Ennen kyselylomakkeen laatimista on tärkeää perehtyä teoriaan, jotta tutkija tietää, mitä mitata ja millaisilla mittareilla. (Valli 2018.)

Tämän tutkimuksen lomakekysely koostui yhteensä viidestä kysymyksestä. Lomakekyselyn kohdalla keskeisimpänä tavoitteena oli saada kyselyyn mahdollisimman paljon vastauksia. Tämän vuoksi kyselystä tehtiin mahdollisimman lyhyt, yksinkertainen ja ymmärrettävä. Vastaamiseen saisi kulua aikaa korkeintaan muutama minuutti, jotta kynnyks vastaukseen ei nousisi liian korkeaksi. Kyselyssä selvitettiin seuraavia asioita: vastaajien tehtävää esitukinnassa (tutkija/tutkinnanjohtaja), työvuosien määrää rikostorjuntasektorilla, arvioita siitä, kuinka monessa kuulustelussa vastaaja on käyttänyt videokuulustelumenetelmää viimeisen vuoden aikana, kuka on tehnyt päätöksen kuulustelun videoinnista ja kuinka korkea kynnyks kuulustelun videoinnille on. Kaikkiin kysymyksiin vastaminen oli pakollista, eikä lomakkeen lähettäminen onnistunut, jos yhteenkään kysymykseen oli jätetty vastaamatta. Tämän vuoksi oli erityisen tärkeää rakentaa kysymykset ja vaihtoehdot siten, että kysymykset olivat ymmärrettävät ja jokainen löysi itselleen sopivan vastausvaihtoehdon. Ennen kyselyn lähettämistä näytin kyselyä muutamalla tutkinnassa työskentelevälle henkilölle ja kysyin heidän mielipidettään kysymyksistä ja niiden asettelusta. Kommenttien jälkeen lähetin kyselyn sähköisesti eteenpäin koko tutkimusjoukolle.

3.2 Aineiston käsittely ja analyysimenetelmät

Määrällinen tutkimus koostuu karkeasti neljästä vaiheesta: tutkimusaineiston suunnittelusta, kokoomisesta, käsittelystä ja analysoinnista ja tulkinnasta. Suunnittelun tekeminen huolellisesti on tärkeintä, sillä se helpottaa myös aineiston käsittelyä ja analysointia (Vilkkä 2021, osa 3 Määrällinen analyysi).

Vastaajilla oli tässä tutkimuksessa kaksi viikkoa aikaa vastata heille sähköpostitse lähetettyyn kyselytutkimukseen. Kun vastausaikaa oli kulunut noin viikko, päädyin lähettämään vastaajille muistutusviestin, koska tässä kohtaa vastauksia kyselyyn oli tullut melko vähäinen määrä. Lopulta kyselyyn vastasi 58 henkilöä. Toteutin kyselytutkimuksen Webropol-ohjelmalla, ja käytin aineiston käsittelyn ja analyysin tukena Webropolin omia kyselyn Raportointi-välilehdeltä löytyviä työkaluja.

Tein kaikista kyselytutkimukseen tulleista vastauksista havaintomatriisin, johon kirjasin kaikkien vastaajien tiedot ylös yhteen taulukkoon. Tämä auttoi minua aineiston käsittelyssä, ennen kuin siirryin itse tulosten analysointiin. Havaintomatriisi on sama, kuin se aineisto, josta analyysi tullaan tekemään. Havaintomatriisiin kirjataan vaakariville yhden vastaajan eli havaintoyksikön kaikkien muuttujien tiedot, eli tutkittavat asiat. Tässä tutkimuksessa niitä oli muun muassa työtehtävä, työvuodet ja arvio vastaajan vuosittaisesta suoritettujen videokuulustelujen määrästä. Pystysarakkeeseen taas kirjataan yhtä asiaa koskevat tiedot kaikilta havaintoyksiköiltä, eli vastaajilta. Tässä vaiheessa tietoja matriisiin syöttäessä tulee olla huolellinen, jotta mittausvirheitä ja siten myös tutkimustulosten virheitä vältetään. (Vilkkä 2021, osa 3 Aineiston analysoiminen.)

Määrällisen aineiston analysoinnissa keskeisessä roolissa ovat matemaattiset kaavat, prosentit ja lukumäärät. Tällainen analyysi vaatii ymmärrystä siitä, millaisilla periaatteilla erilaisia muuttujia voidaan kuvata. Tässä tutkimuksessa kyselytutkimuksen tuottamaa aineistoa analysoidaan yhden muuttujan jakauman mukaan. Yhden muuttujan jakauma tarkoittaa, että tutkitaan yhtä muuttujaa ja sen arvojen jakaumaa kerrallaan. Yhden muuttujan jakaumaan liittyen tietoja kerätään sijaintilukujen avulla, joita ovat moodi, mediaani ja aritmeettinen keskiarvo. (Vilkkä 2021, osa 3 Aineiston analysoiminen.)

Laadullinen analyysi koostuu tiivistetysti viidestä eri vaiheesta: analyysiyksikön valinnasta, aineistoon tutustumisesta, aineiston pelkistämisestä, aineiston kategorisoinnista ja teemoittelusta ja tulkinnasta. Vaiheet eivät kuitenkaan etene välttämättä lineaarisesti tuossa järjestyksessä, vaan vaiheet voivat olla myös päällekkäisiä ja tulkintaa tapahtuu koko prosessin ajan. (Puusa 2020, osa 9.) Jotkut taas tyypistävät laadullisen analyysin suoraan ainoastaan kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen (Alasuutari 2011, Laadullisen analyysin vaiheet).

Laadulliseen tutkimukseen aineistoa kerätään pääasiassa kahdella menetelmällä, ja ne ovat sekundäärinen ja primäärinen menetelmä. Sekundäärinen aineisto on jo olemassa olevaa aineistoa,

jota voidaan hyödyntää sellaisenaan. Ne voivat olla erilaisia kirjoja, tutkimuksia ja tilastoja. Primäärinen aineisto on taas sellaista, jonka tutkija itse kokoaa haastatteluista ja kyselyistä. Tällöin aineisto keretään juuri kyseessä olevaa tutkimusongelmaa varten. Laadullisen tutkimuksen tekemiseen tarvitaan näitä molempia menetelmiä, sillä tutkimuksessa täytyy ottaa huomioon sekä aiempi olemassa oleva tieto, mutta myös muodostaa uutta. Primäärinen aineisto on lopulta se, mistä tutkija puristaa ulos ratkaisun ilmiöön liittyen. (Kananen 2017, 82–83.)

Tieteellisten johtopäätösten tekeminen laadullisesta aineistosta on haasteellisempaa kuin määrällisestä aineistosta. Laadullista aineistoa on yleensä runsaasti ja se saattaa olla varsin monimuotoista, joka tuo sen analysointiin ja käsittelyyn omat haasteensa. Laadullista aineistoa ensin tulkitaan ja havainnoidaan, jonka jälkeen havainnot puretaan osiin ja niitä tarkastellaan kriittisesti. Tavoitteena on pyrkiä hahmottamaan kokonaisuus yhdistelemällä havaintoja toisiinsa. Tästä kokonaisuudesta tutkija muodostaa johtopäätökset, jotka kerrotaan tutkimuksen tuloksina. Analyysissa tavoitteena on muodostaa aineistosta kokonaisuus, jonka pohjalta on mahdollista tehdä perusteltuja johtopäätöksiä tutkittavasta asiasta. (Puusa 2020, luku 9.)

Äänitin kaikki suorittamani teemahaastattelut, ja sen jälkeen litteroinnin äänitteet tarkasti, eli kirjoitin kaikki haastattelut puhtaiksi omiin tiedostoihinsa. Tämä vaihe toimi erinomaisesti aineistoon tutustumisena, kun kuuntelin kaikki haastattelut uudelleen ja palautin mieleeni, miten kaikki haastattelut etenivät ja millaisia huomioita ei haastateltavien kanssa nousi esiin. Litteroinnin jälkeen teemoitin tekstin eri väreillä, ja kun tämä oli tehty kaikkien haastattelujen osalta, yhdistin samalla värillä korostetut kohdat omiksi tiedostoikseen. Väriteemoituksen tein tutkimuskysymysteni mukaan. Näin minun oli helppo siirtyä aineiston analyysivaiheeseen ja sen jälkeen kirjoittamisvaiheeseen, kun haastatteluista saamani tieto oli kätevästi samassa paikassa ja allekkain, ja näin pystyin vertailemaan saamaani aineistoa toisiinsa.

3.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa vai silloin, kun tutkimus suoritetaan hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia ovat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimusta tehdessä. Tutkimukseen sovelletaan eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tässä tutkimuksessa kunnioitetaan muiden tutkijoiden työtä viittaamalla heidän tutkimuksiinsa asianmukaisesti ja antamalla tutkimuksille niille kuuluvan arvon. Tämä tutkimus tullaan suorittamaan näitä hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia noudattaen. (TENK 2012.)

Opinnäytetyötä tehdessä on tärkeää säilyttää kriittinen asenne. Kriittisyydellä tarkoitetaan erityisesti erilaisten argumenttien arvioimista ja tiedon ja informaation arviointia, eli tutummin sanottuna lähdekritiikkiä. Kriittinen täytyy osata olla myös itse luomaansa tietoa kohtaan. Vaikka tutkimuksessa objektiivisyys on tavoiteltavaa, opinnäytetyö on siitä huolimatta aina tekijänsä näköinen. Tämä on

ymmärrettävää, koska tutkija valitsee itse opinnäytetyönsä tutkimuskysymykset, tutkimusmenetelmät ja aineiston analysointitavat. (Vilkka 2021, osa 1 Kriittinen asenne.)

Jokainen meistä omaa niin sanotun luonnollisen asenteen. Tällä tarkoitetaan tapaa, jolla suuntaudumme arjen todellisuuteen. Tämä asenne myös vaikuttaa siihen, kuinka havainnoimme tutkimuksessa eli opinnäytetyössä valitsemaamme aineistoa. Omasta luonnollisesta asenteesta tulisi päästä irti ja pystyä katsomaan aineistoa mahdollisimman laajasti eri näkökulmista. (Vilkka 2021, osa 1 Kriittinen asenne.)

Tämän opinnäytetyön tekemiseen on haettu tutkimuslupaa Itä-Suomen poliisilaitokselta 15.7.2022 ja tutkimuslupa on saatu 2.8.2022. Tutkimuslupa haettiin poliisin henkilöstön haastattelemista ja kyselytutkimuksen toteuttamista varten. Kyselytutkimus lähetettiin sähköpostitse kaikille Itä-Suomen poliisilaitoksen rikostorjuntasektorilla työskenteleville henkilöille. Sähköpostitse lähetetty julkinen linkki oli täysin anonyymi, eli tutkija ei voinut selvittää, tunnistaa tai jäljittää vastaajien henkilöllisyyttä jälkikäteen. Kyselytutkimuksessa ei ollut kysymyksiä, joiden pohjalta vastaajia olisi voinut yksilöidä. Kyselytutkimuksessa ei myöskään kysytty vastaajien henkilötietoja. Tämä opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettäviä tietoja.

Teemahaastattelujen toteuttaminen edellyttää henkilökohtaista kohtaamista haastateltavien ja tutkijan välillä. Haastatteluja suoritettiin niin läsnä- kuin etäyhteydellä. Haastattelujen osalta haastateltavien henkilöllisyys on tutkijan tiedossa, mutta haastattelut raportoidaan opinnäytetyöhön anonyymisti. Mahdolliset henkilöä liian tarkasti yksilöivät seikat tullaan häivyttämään pois opinnäytetyöstä. Haastattelut äänitetään myöhempää litterointia ja analysointia varten, ja tästä kerrotaan haastateltavalle.

Luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat kaksi keskeisintä asiaa tietojen käsittelyssä. Kun tutkija lupaa tutkimukseen osallistuville tietojen säilyvän nimettöminä ja luottamuksellisesti, lupauksesta on pidettävä kiinni luvatussa tavalla. Tiedon arkaluontoisuus määrittää sitä, kuinka tiukasti anonymiteettiä on suojattava. Anonymiteetin lisäksi olennaista on, että tutkimukseen on osallistuttu vapaaehtoisesti. Tutkijan ja tutkittavien välillä ei saa olla sellaista riippuvuussuhdetta, joka voisi vaikuttaa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuteen. (Eskola & Suoranta 1998, Eettiset kysymykset.)

Tutkittavia tulee informoida tutkimuksen aiheesta ja tavoitteista, osallistumisen vapaaehtoisuudesta, tutkimusaineiston käsittelyn luottamuksellisuudesta, tutkittavien yksityisyydestä ja tutkimusaineiston jatkokäytöstä (Laurea AMK 2022, Hankkeen toteutus). Kyselytutkimukseen osallistuville lähetettiin vastauslinkin mukana saatekirje (liite 3), jossa kerrottiin tutkimuksen aiheesta ja tavoitteista sekä perusteltiin, miksi tällainen tutkimus on tärkeää tehdä. Kirjeessä painotettiin, että kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja tapahtuu anonyymisti. Lisäksi kerrottiin, että tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti ja että ne hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Teemahaastatteluihin osallistuville nämä asiat käytiin läpi suullisesti ennen haastattelun aloittamista.

Kaikissa tutkimuksissa tulee noudattaa hyvää tutkimuskäytäntöä, ja tutkimuksen luotettavuuden arviointi on osa sitä. Tutkimuksen luotettavuus tulee myös osata perustella. Luotettavuus tarkoittaa sitä, että tutkimustulokset eivät ole riippuvaisia satunnaisista tai epäolennaisista tekijöistä. Määrällisen tutkimuksen luotettavuus rakentuu tyypillisesti siten, että tutkimus kykenee tuottamaan yleistäviä tuloksia, kun taas laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan sen mukaan, mitä laadullisia menetelmiä tutkimuksessa on päädytty käyttämään. Luotettavuuden ja tutkimuksen uskottavuuden kannalta tärkeää on laadukas tutkimusraportti, jolla tutkija vakuuttaa lukijan tulkintojen osuvuudesta. (Juuti & Puusa 2020, luku 11.)

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa puhutaan tutkimuksen validiteetista ja reliabiliteetista. Käytännössä validiteetti tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä, eli sitä, kuinka hyvin tutkimus mittaa sitä, mitä sen on tarkoitus selvittää. Tähän päästään, kun tutkija osaa valita tutkimuksen kohderyhmän ja kysymykset oikein. Reliabiliteetilla taas tarkoitetaan tutkimustulosten ja väitteiden luotettavuutta. Yleinen periaate on, että tutkimustulokset pysyisivät muuttumattomina, jos tutkimus tehtäisiin uudelleen samoissa olosuhteissa. Tutkimustulokset eivät siis saa olla sattumanvaraisia tai riippuvaisia tutkijasta. (Hiltunen 2009.)

Tässä opinnäytetyössä on lähdetty liikkeelle laatimalla tutkimuskysymykset, jonka jälkeen on pohdittu, mikä olisi paras mahdollinen tapa saada niihin luotettavat ja toistettavat vastaukset. Haastatteluja varten laadittu kysymyspohja on rakennettu tutkimuskysymysten ympärille ja kysymykset on pyritty muotoilemaan siten, että ne eivät ohjaa tutkittavan vastauksia. Johtopäätöksiä ei myöskään tehdä yksittäisen tutkittavan vastausten pohjalta, vaan vastauksista pyritään löytämään johdonmukaisuutta kuitenkin mitään vastauksia muokkaamalla. Kyselytutkimukseen on pyritty saamaan mahdollisimman paljon vastauksia, sillä tutkimukseen vastanneiden määrä on yksi luotettavuutta lisäävä tekijä (Vehkalahti 2014, 44).

Haastattelu- ja kyselytutkimuksesta kertynyt tieto käsiteltiin luottamuksellisesti, eikä tietoja luovutettu ulkopuoliseen käyttöön. Kaikki aineisto käsiteltiin tutkimuksessa anonymisti, eikä tutkimuksessa esitetä mitään henkilöä yksilöiviä tietoja. Tutkimusaineisto tallennettiin sähköisesti, ja säilytetään salasanoin suojattuna tietoturvallisesti. Kun tutkimus on päättynyt ja opinnäytetyö julkaistu ja hyväksytty, tutkimusaineisto hävitetään. (Tutkimusluvut Poliisiammattikorkeakoulussa 2016.)

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tulokset. Luvussa erotellaan lomakekyselyn ja teemahaastattelujen kautta saadut tulokset, koska näillä eri menetelmillä vastattiin osittain eri tutkimuskysymyksiin. Tässä luvussa tutkimustulokset esitellään sellaisinaan, ja johtopäätöksiä niistä tehdään seuraavassa luvussa.

4.1 Lomakekysely

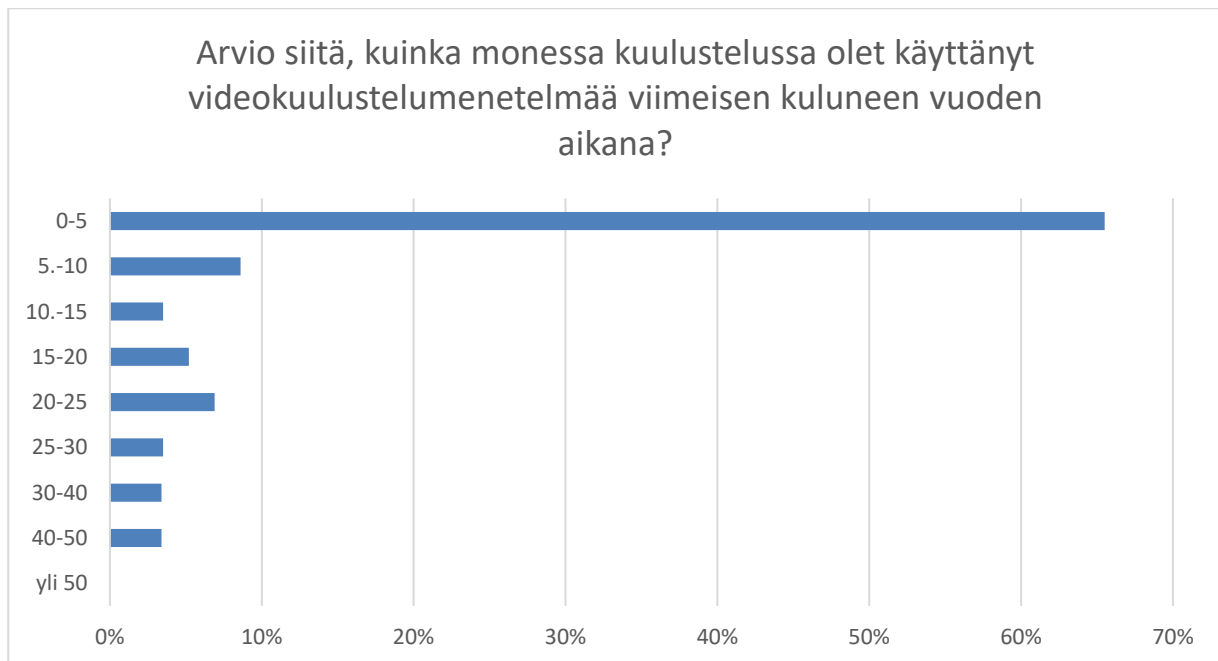
Lomakekyselyn alussa oli kaksi taustoituskysymystä, jolla pyrittiin hieman kartoittamaan vastaajia ja heidän taustaansa rikostutkinnassa. Vastaajilta kysyttiin heidän tehtävänsä esitutkinnassa ja kuinka monta vuotta he ovat työskennelleet rikostorjuntasektorilla. Lomakekyselyyn vastasi yhteensä 58 henkilöä. Lomakekysely lähetettiin yhteensä 366 henkilölle. Vastausprosentiksi muodostui 16 %. Vastaajista 52 eli 90 % oli tutkijoita ja 6 eli 10 % oli tutkinnanjohtajia. Vastaajien työkokemus rikostorjunta-sektorilla vaihteli yhden ja 30 vuoden välillä.

4.1.1 Videokuulustelujen määrä vuositasolla

Kyselylomakkeen kautta pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymykseen: Kuinka paljon rikostutkijat videoivat kuulusteluja Itä-Suomen poliisilaitoksella vuosittain? Lisäksi kyselytutkimuksessa sivuttiin tutkimuskysymystä siitä, millä perusteella päätös kuulustelun videoinnista tehdään. Vastaajilta kysyttiin heidän omaa arvioitaan siitä, kuinka monessa kuulustelussa he ovat käyttäneet videokuulustelumenetelmään viimeisen kuluneen vuoden aikana. Ennen tätä kysymystä videokuulustelumenetelmä oli määritelty vastaajille seuraavalla tavalla:

”Tässä tutkimuksessa videokuulustelumenetelmällä tarkoitetaan kaikkia sellaisia kuulustelutilanteita, joissa kuulustelu on tallennettu videolle. Videotallenne voi olla varsinainen kuulustelukertomus, tai videointi voidaan tehdä ikään kuin lisätoimenpiteenä, vaikka varsinainen kuulustelu tehtäisiin kirjallisena.”

Vastaajille annettiin numeraaliset vastausvaihtoehdot, joiden sisällä oleva haitari oli joko 5 tai 10. Vastaaja sai valita sen vaihtoehdon, jonka sisälle hänen arvionsa suorittamistaan videokuulusteluista viimeisen vuoden aikana sisältyi. Vastauksien jakautuminen on kuvattu alla näkyvään kaavioon.

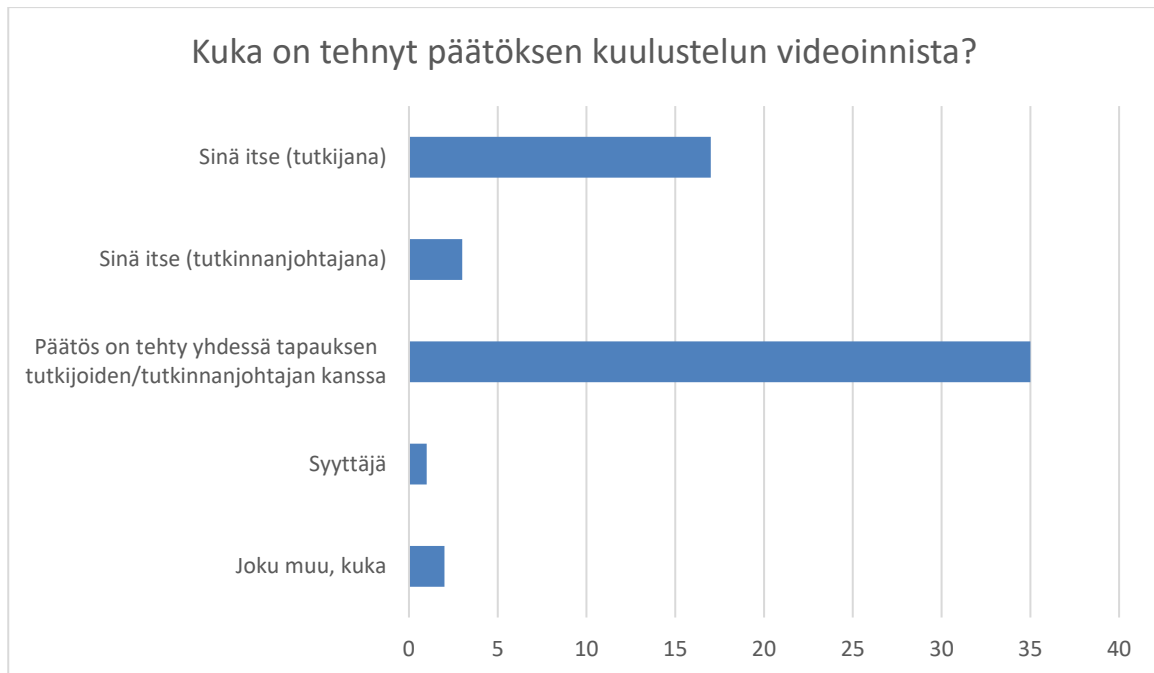
	n	Prosentti
0–5	38	65,5 %
5–10	5	8,6 %
10–15	2	3,5 %
15–20	3	5,2 %
20–25	4	6,9 %
25–30	2	3,5 %
30–40	2	3,4 %
40–50	2	3,4 %
yli 50	0	0,0 %

Kaikista yleisen vastausryhmä oli 0–5, eli valtaosa, 66 % vastaajista kertoi käyttäneensä videokuulustelumenetelmää viimeisen kuluneen vuoden aikana 0–5 kertaa. Viisi vastaajaa kertoi videoineensa 5–10 kuulustelua ja neljä vastaajaa kertoi videoineensa 20–25 kuulustelua viimeisen kuluneen vuoden aikana. Kukaan vastaaja ei kertonut, että olisi videoinut yli 50 kuulustelua kysytyllä aikavälillä.

Vastaajat, jotka kertoivat videoineensa viimeisen kuluneen vuoden aikana 20 tai enemmän kuulustelua, olivat keskimääräisesti työskennelleet rikostorjuntasektorilla 12 vuotta. Vastaajat, jotka olivat käyttäneet videokuulustelumenetelmää viimeisen vuoden aikana 40–50 kertaa, olivat työskennelleet rikostorjuntasektorilla 16 ja 1,5 vuotta. Alle 20 kuulustelua vuodessa videoivat taas olivat työskennelleet tehtävissä keskiarvon laskemisen mukaan 9 vuotta. Vastaajat, jotka vastasivat vaihtoehdon 0–5, ovat työskennelleet rikostorjuntasektorilla 1–30 vuotta, eli vastaajien työkokemuksessa oli paljon vaihtelevuutta.

4.1.2 Kuka kuulustelujen videoinnista päättää

Vastaajilta kysyttiin myös, kuka on tehnyt päätöksen kuulustelun videoinnista. Vastaukset on kuvattu alla näkyvään kaavioon.

Yleisin vastaus oli yhteinen päätös tapauksen tutkijoiden ja tutkinnanjohtajan kesken. Tämän vaihtoehdon valitsi 35 vastaajaa eli 60 % vastaajista. Toiseksi yleisin vastaus oli tutkijan itsenäinen päätös, jonka valitsi 17 vastaajaa, eli 29 %. Yksi vastaaja vastasi, että päätöksen videoinnista oli tehnyt syyttäjä. Tässä kysymyksessä oli myös valittavana joku muu, kuka -vaihtoehto. Tämän vastausvaihtoehdon vastasi kaksi henkilöä. Toinen vastasi, että ei ole koskaan videoinut kuulustelua ja toinen seuraavasti: ”Välillä itse, välillä tutkinnanjohtaja, useimmiten ”viran puolesta” (kun asianomistajaa ei tulla haastamaan oikeuteen henkilökohtaisesti)”.

Kun vastaukset suodatti sen mukaan, onko vastaaja ollut tutkija vai tutkinnanjohtaja, 50 % tutkinnanjohtajista kertoi tehneensä päätöksen kuulustelun videoimisesta. Tutkijoista 33 % kertoi tehneensä päätöksen kuulustelun videoinnista itsenäisesti.

4.1.3 Kynnys kuulustelujen videoimiselle

Kyselytutkimuksen viimeisenä kysymyksenä kysyttiin, millainen kynnys kuulustelun videoinnille on. Kysymykseen vastattiin asteikolla 0–10, josta 0 oli matala kynnys, ja 10 taas korkea kynnys. Vastauksien keskiarvoksi muodostui 3,6, joka asettuu asteikolla lähemmäs 0 kuin 10.

4.2 Teemahaastattelut

Tein tätä opinnäytetyötä varten kolme teemahaastattelua. Esittelen teemahaastattelujen kautta keräämäni aineiston tämän opinnäytetyön tutkimuskysymysten kautta, sillä ne toimivat luonnollisesti myös haastattelujen kantavina teemoina. Haastateltavien kertomat videokuulustelumenetelmään liittyvät hyödyt on kerrottu omassa alaluvussa, sillä ne eivät varsinaisesti liittyneet valittuihin tutkimuskysymyksiin. Lisäksi nostan esiin seikkoja ja huomioita, jotka nousivat esille haastattelun aikana videokuulustelumenetelmään liittyen. Kaikki haastattelemani henkilöt toimivat rikostutkijoina, ja heillä kaikilla on kokemusta kuulustelujen videoimisesta. Haastateltavat työskentelevät pitkäkestoisessa rikostutkinnassa tai lapsirikostutkinnan parissa.

4.2.1 Videoitujen kuulustelujen määrä vuosittain ja kynnys menetelmän käytölle

Kaksi haastateltavaa kertoi videoineensa noin 10–15 kuulustelua vuoden sisällä. Heistä toinen arvio sen olevan prosentuaalisesti hänen suorittamistaan kuulusteluista maksimissaan 10 prosenttia, ja toinen kertoi hänen tekemiensä kuulustelujen yhteismäärän olevan 45–50 kappaletta, jolloin videoitujen kuulustelujen prosentuaalinen osuus kaikista kuulusteluista on 20–30 prosenttia. Yksi haastateltava kertoi videoineensa kymmeniä kuulusteluja vuoden aikana, ja arveli sen muodostavan jopa kolmasosan hänen tekemistään kuulusteluista. Kyseinen haastateltava kuitenkin mainitsi, että tällä hetkellä videokuulusteluja on tullut tehtyä erityisen paljon työtilanteen vuoksi. Kukaan haastateltava ei osannut arvioida videokuulustelujen tai yleisesti kaikkien kuulustelujen määrää tarkasti, koska niistä ei pidetä millään tavalla kirjaa.

Kaikissa haastatteluissa nousi esiin, että lapsirikostutkinnassa kuulustelujen videointi on arkea, ja muussa tutkinnassa videokuulustelu on selkeästi vähäisempää. Tämä johtuu luonnollisesti lainsäädännöstä, joka velvoittaa lasten kuulustelujen tallentamisen videolle.

Kaksi haastateltavaa kertoi, että heille kynnys videoida kuulustelu on matala, mutta yleisesti he uskovat sen olevan korkea valtaosalle tutkijoista. Yksi haastateltava kertoi, että hänelle kynnys on jostain korkean ja matalan väliltä – videointi onnistuu, jos se on rikosasia ja siihen liittyvät seikat huomioon ottaen tarpeellista, mutta erityisen miellyttävää se ei ole.

4.2.2 Videokuulustelumenetelmän käytön perusteet, päätöksen tekeminen ja yleinen ohjeistus

Syyt ja perustelut videokuulustelumenetelmän käytölle olivat melko yhtenevät kaikkien haastateltavien kohdalla. Esiin nousevia seikkoja olivat tutkittavan tapauksen rikosnimike, jutun ”jäykkyys”, sekä kuultava ja tämän henkilökohtaiset ominaisuudet.

Rikosnimikkeellä tarkoitetaan pitkälti samaa asiaa kuin ”jäykkyydellä”, eli mitä vakavampi rikosnimike on kyseessä, sitä todennäköisempää videointi haastateltavien mukaan on. Lisäksi yksi peruste videoida kuulustelu on se, että epäillyssä rikoksessa on jotain erikoista ja spesiaalia. Tietyt

rikosnimikkeet, esimerkiksi seksuaalirikokset ja henkirikokset, taas ovat sellaisia, että ne itsessään luovat ehdottoman perusteen videoinnille.

Yksi haastateltava kertoi miettivänsä jutun laatua ja sitä, tuoko videokuulustelu jotain lisäarvoa tutkinnalle ja mitä videoinnilla haetaan. Tällä haastateltava tarkoitti sitä, että halutaanko videota käyttää esitutkintalain mukaan todistusaineistoksi, vai toimiiko videointi kuulustelutodistajan asemassa. Haastateltava kertoi myös, että joskus tilanteesta riippuen videoiminen voi olla käytännöllisempi vaihtoehto. Tien päällä, kun ollaan jossain muualla kuin laitoksella, esimerkiksi asiakkaan kodissa, kuuleminen voi olla helpompi ottaa videolle kuin alkaa kikkailemaan tietokoneen kanssa.

Kuultavan henkilökohtainen ominaisuus voi olla esimerkiksi ikä, ja se onkin ehdoton perustelu videoimiselle. Jos kuultavalla on suojelutarve eikä hän välttämättä ole henkilökohtaisesti tulossa todistamaan käräjäoikeuteen, videointi on hyvä tehdä, jotta ei päädytä tilanteeseen, jossa käräjäoikeudessa ei ole mitään mitä näyttää. Henkilökohtainen ominaisuus voi olla myös kehitysvamma, mielenterveyteen liittyvä tila tai muuten erityinen persoonallisuus. Tällöin videointi voidaan tehdä siksi, että syyttäjät ja käräjäoikeus voivat nähdä, millaisesta henkilöstä on kyse. Joskus kuultavilla on myös ulosantovaikeuksia puheen kanssa, ja tällöin videointi on parempi vaihtoehto. Tällöin riski väärinymmärtämiselle ja sille, että virhettä ei huomaisi tarkastusvaiheessakaan, on pienempi. Yksi haastateltava nosti esiin, että mikäli kuulustelussa käytetään tulkkia, on se myös hyvä syy tehdä videokuulustelu, koska se helpottaa jo valmiiksi hieman haastavan tilanteen hallintaa, kun osallisia on useampi.

Kaksi haastateltavaa nosti esiin myös oman oikeusturvan yhtenä syynä videokuulustelun tekemiselle. Joskus voi olla ennakkoon tiedossa, että käsillä oleva kuultava on herkkä tekemään kanteita tai esittämään väitteitä siitä, että kuulustelussa olisi toimittu jollakin tavalla väärin tai että kuultava olisi ollut täysin kuulemiskelvoton. Mikäli väitteitä tulee, tilanteen pystyy tarkastamaan tallenteelta.

Kaikilla haastateltavilla oli melko yhtenevä kokemus ja näkemys siitä, kuka kuulustelun videoinnista päättää. Kaksi haastateltavaa sanoivat tekevänsä valtaosan ajasta päätöksen itsenäisesti, ja tarvittaessa keskustelevänsä siitä tutkinnanjohtajan kanssa. Heistä toinen sanoi, että yksittäisessä tapauksessa tutkinnanjohtaja on linjannut, että tietty kuulustelu videoidaan, mutta yleisesti tutkinnanjohtajan puuttuminen päätökseen on harvinaista. Kolmas haastateltava kertoi konsultoivansa päätöksestä yleensä tutkinnanjohtajaa.

Kaksi haastateltavista sanoi, että syyttäjät ei ole ottanut kantaa kuulustelun tallentamisesta videolle juttupalavareissa tai muutenkaan. Kolmas haastateltava kertoi, että syyttäjältä saatetaan kysyä näkemystä siihen, jatketaanko kuulusteluissa videointilinjaa, jos esitutkinnan alussa kuulusteluja on videoitu, vai siirrytäänkö tekemään perinteisiä ”paperikuulusteluja”. Esimerkkinä on tilanne, jossa

epäiltyjen sijoituspaikka on muuttunut, ja videokuulustelun tekeminen olisi sen vuoksi haastavampaa. Asiasta konsultoitiin syyttäjää ja tultiin siihen tulokseen, että jatketaan kuulusteluja perinteisellä tyylillä kirjallisesti. Haastateltava kertoi myös, että syyttäjiä videoituissa kuulusteluissa kiinnostaa erityisesti kuultavan reaktiot eri kysymyksiin ja aiheisiin. Joskus syyttäjä onkin tuonut esille, että haluaa videoitavaksi kuulustelun, jossa nostetaan esiin joku tietty aihe, jotta myös syyttäjän on mahdollista nähdä kuultavan reaktiot.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että eivät ole nähneet tai lukeneet mitään poliisilaitoksen tai poliisi-aseman laatimaa kirjallista ohjetta videokuulustelumenetelmän käyttöön liittyen. Kyse on enemmänkin ajan kanssa muotoutuneesta käytännöstä, ja harkinta tehdään aina tapauskohtaisesti.

4.2.3 Videokuulustelumenetelmän hyödyt

Kaikki haastateltavat kertoivat useista hyödyistä, joita videokuulustelumenetelmään liittyy. Kaikki haastateltavat nostivat esiin sen, että kun kuulustelu tulee videolle, se on aidosti kuultavan oma kertomus tapahtuneesta. Kun kuulustelija kirjaa kertomuksen paperille, kuulustelija pakostakin kirjaa kertomuksesta omanlaisensa, sillä kukaan ei pysty kirjaamaan toisen vastauksia sanasta saan. Monesti kuultavien puhe on myös aaltoilevaa ja hyppelevää, ja kuulustelijan tulee itse muodostaa siitä jonkunlainen, paperille saatava tarina. Kun kuulustelu videoidaan, kaikki tulee sellaiseen litterointiin eikä kuulustelija voi vaikuttaa sen sisältöön.

Haastateltavat nostivat esiin myös sen, että kuulustelijalle kuulustelutilanne on helpompi, kun ei tarvitse keskittyä kirjaamiseen. Kuulustelutilanne on myös sosiaalinen hetki, ja vuorovaikutukseen ja itse keskusteluun on helpompi keskittyä, kun ei tarvitse miettiä kirjaamista ja sitä, kirjoittaako kielipillisesti oikein ja ilman kirjoitusvirheitä. Yhden haastateltavan mukaan kuulustelijalla saattaa mennä joskus paljonkin aikaa siihen pohdintaan, että miten kirjaisin tämän asian tähän kertomukseen. Videolla vastaavaa ei tarvitse ajatella. Kuulustelija pystyy myös välittömästi reagoimaan kuultavan puheeseen ja heittämään vastapalloja. Toisaalta yksi haastateltava toi ilmi, että hänelle henkilökohtaisesti paperikuulustelua tehdessä keskittyminen on helpompaa, sillä kirjatessaan hän voi rauhassa miettiä seuraavaa kysymystä. Joskus kuultava voi heittää hankalan kommentin, johon kuultava ei osaa vastata. Tällöin kuulustelija voi kirjata vastauksen ja miettiä samalla vastausta.

Kun kuulustelu videoidaan, se antaa myös kuultavalle vapauden kertoa asiat omaan tahtiin ilman, että pitäisi huolehtia siitä, pysyykö kuulustelija perässä kirjauksiensa kanssa. Kertomus voi olla myös johdonmukaisempi, kun välttään kuulustelijan kirjaamista varten pyytämiltä keskeytyksiltä. Kuulustelijan on helppo kirjata muistiinpanoihin kuultavan sanomia mielenkiintoisia pointteja, ja tarttua niihin sen jälkeen, kun kuultava on päättänyt puheenvuoronsa.

Yksi haastateltava nosti esiin sen, että kun kuulustelun molemmat osapuolet ovat tietoisia videoinnista, kuulustelutilanteesta tulee asiallisempi ja siistimpi. Tämän haastateltavan mukaan molempien

käytös on silloin tilanteessa parempaa ja kuulustelusta saadaan ikään kuin enemmän irti. Toisaalta toisen haastateltavan mukaan videoinnilla ja sen tiedostamisella voi olla negatiivinen vaikutus, ja keskustelusta voi tulla jähmeämpää. Myös taparosvojen usein käyttämä slangikieli voi jäädä pois videolle kuultaessa.

Kaksi haastateltavaa nostivat yhtenä etuna esiin sen, kuinka videolle tallentuvat kaikki kuultavan reaktiot. Kirjalliseen kertomukseen reaktioita on vaikea, melkein mahdoton saada kirjattua. Joskus reaktiot ovat esitutkinnassa tärkeitä ja kuulustelu voidaan videoida reaktioiden tallentamisen vuoksi, kuten edellä käytiin läpi syyttäjän toiveisiin liittyen.

Videotallennetta pystytään käyttämään myös kuulustelutodistajan asemassa, vaikkakaan se ei täysin kuulustelutodistajaa korvaa. Vaikka kuulustelu tehtäisiin kirjallisena, voi videointia hyödyntää mahdollisten jälkiväitteiden minimoimiseksi ja mikäli niitä ilmenee, videolta voidaan nähdä, miten tilanne todellisuudessa meni.

Yksi haastateltava kertoi, että kuulustelun videointi on myös hyvä itsereflektoinnin keino. Jälkikäteen videota katsomalla voi siis arvioida omaa tekemistään. Kuulusteluissa voi esimerkiksi tulla ilmi asioita, jotka menevät kuulustelijan ihon alle henkilökohtaisella tasolla. Jälkikäteen videolta voi nähdä, miten tilanteessa reagoi itse, ja se voi erota paljonkin omasta kuvitelmasta tilanteen kulusta. Videolta voi myös kuulla omia kuulustelukysymyksiään ja arvioida, kuulostavatko ne järkevilä. Lisäksi haastateltava kertoi huomanneensa käyttävänsä murre sanoja, joita kaikki eivät välttämättä ymmärrä ja kuulusteluja katsottuaan on pyrkinyt vähentämään niitä.

4.2.4 Videokuulustelumenetelmän jarrut ja huonot puolet – miksi käyttö ei ole yleistynyt?

Haastateltavilta kysyttiin, miksi he uskovat, että videokuulustelumenetelmän käyttö on vielä vähäistä ja mitä huonoja puolia menetelmässä on. Kaikkien haastateltavien kanssa esille nousi, että videokuulustelumenetelmää käytettäessä tutkinta-aika saattaa pitkittyä. Tämä johtuu videotallenteen litteroimisesta, joka tapahtuu ulkopuolisen palveluntarjoajan toimesta. Poliisilaitoksella on sopimus litteroinnista tiettyjen firmojen kanssa, ja sopimukseen liittyy velvoite tehdä litterointi tietyssä ajassa, esimerkiksi 5 päivässä. Palveluntarjoajalla on kuitenkin mahdollisuus kieltäytyä ottamasta kuulustelua vastaan, jos eivät pysty tekemään litterointia tietyn aikaikkunan sisällä. Siksi esimerkiksi kesäaikaan tai muuten kiireiseen aikaan litteroinnin saaminen voi kestää haastateltavien mukaan jopa kuukauden, ja esitutkinnan valmistuminen saattaa odottaa litterointia. Toisaalta haastateltavat sanoivat, että pitkäkestoisessa tutkinnassa tutkinta-ajat ovat pitkiä muutenkin, eikä kuukausi vaikuta tutkinnan keston merkittävästi. Jos videokuulustelumenetelmää käytettäisiin laajemmin esimerkiksi päivittäistutkinnassa, litteroinnin odottamisesta seuraava viive voisi muodostua ongelmaksi.

Yksi haastateltava kertoi, kuinka videokuulustelumenetelmää käytettäessä pöytäkirjan ulkopuolinen keskustelu jää pois kokonaan, koska kaikki kuulustelussa puhuttu päätyy videolle ja litteroitavaksi. Tällöin kuultava ei pysty tuomaan ilmi asioita, joita hän ei halua pöytäkirjaan, ja tärkeä hiljainen tieto voi jäädä saamatta, tai sitten keskustelulle tulee varata aikaa kuulustelun ulkopuolelta. Videokuulustelun voi myös keskeyttää, mutta keskeyttäminen vaatii jonkun syyn. Haastateltava koki myös, että keskustelu kuultavan kanssa voi olla jäykkää tai tahmeaa, jos on jatkuvasti tietoinen videoinnista. Omaa kielenkäyttöä saattaa muuttaa virallisemmaksi ja vuorovaikutuksen sijaan saattaa keskittyä esimerkiksi siihen, että istuu varmasti selkä suorassa ja mahdollisimman edustavasti.

Videokuulustelumenetelmään liittyy myös videointiin käytettävät laitteet, laitteiden hallinta ja niiden ylläpito sekä tiedostojen pakkaaminen, siirtäminen ja muu hallinta. Haastateltavien mukaan laitteiden käyttö ei ole vaikeaa, mutta vaatii muutaman harjoittelukerran. Videokuulustelumenetelmässä on yleistä, että kuulusteluja tehdään ikään kuin parityönä. Tällöin toinen poliisi suorittaa itse kuulustelua, ja toinen seuraa kuulustelua takahuoneesta, kirjoittaa mahdollista referaattia tai auttaa miettimään mahdollisia kysymyksiä. Lisäksi takahuoneessa oleva seuraa laitteiden toimintaa. Videokuulustelumenetelmä siis sitoo yleensä kahden poliisin työajan, eli siinä mielessä resursseja kuluu enemmän kirjalliseen kuulusteluun verrattuna. Toisaalta parityöskentelyssä on myös selkeitä etuja.

Haastateltavat työskentelevät Itä-Suomen poliisilaitoksella Joensuussa ja Mikkelissä ja kaikki olivat sitä mieltä, että laitoksella on tarpeeksi resursseja kuulustelujen videoimiseen. Joensuussa on 4 kuulusteluhuonetta, jossa on videointimahdollisuus, ja yksi huoneista on niin sanotusti varsinainen videokuulusteluhuone, jossa esimerkiksi lapset kuullaan aina. Joskus tuota huonetta tarvitsisi useampi kerralla, mutta pääasiassa se on alikäytetty. Mikkelissä taas on yksi videokuulusteluhuone, jonka kontrollihuone toimii myös kahden henkilön työhuoneena. Jos huonetta käytetään, heidät tulee aina huomioida, ja se voi tuoda pienen kynnyksen tilan käyttämiselle. Irrallisia videokameroita kuitenkin löytyy, ja myös niitä voi käyttää videoimiseen.

Haastateltavien mielestä videokuulustelun tekeminen ei ole vaikeaa, ja osaamista siihen löytyy, jos laitteiston käytön jaksaa opetella. Kynnys videoimiselle voi kuitenkin olla korkea, ja tutkija voi miettiä, osaako toimia oikealla tavalla videokuulustelussa. Monia voi jännittää se, että oma toiminta jää videolle ja sitä voidaan katsoa ja jopa arvostella jälkikäteen. Yhden haastateltavan mukaan monella rikostutkijalla voi olla tietämättömyyttä videokuulustelun mahdollisuudesta ja siitä, onko tutkijana oikeutettu käyttämään menetelmää ja mitä rutiineja menetelmän käyttöön liittyy. Toinen haastateltava kertoi, että joskus muiden tutkintaryhmien tutkijat pyytävät heitä tekemään videokuulustelun, vaikka tutkittavana oleva asia ei muuten kuuluisi heidän ryhmälleen. Heidä pyydetään sen vuoksi, koska he ovat tehneet videokuulusteluja ja osaavat käyttää järjestelmää. Hänen mielestään voisi olla hyvä, että videokuulustelumenetelmän käyttöä harjoiteltaisi jossain pienemmissä jutuissa, jotta sitä osattaisiin sitten käyttää, kun sille on tarvetta.

Keskustelin kaikkien haastateltavien kanssa videokuulustelumenetelmään kuuluvasta litteroinnista ja siitä, olisiko litterointivelvoitteen poistaminen hyödyllistä ja edistäisikö se heidän mielestään videokuulustelumenetelmän käyttöä. Tällöin videotallenne olisi varsinainen kuulustelukertomus, ja esitutkintapöytäkirjaan voitaisiin tehdä kuulustelujen sisällöstä lyhyet tiivistelmät. Ensimmäisen haastateltavan mukaan litterointivelvoitteen poistaminen voisi olla yksi vaihtoehto keventää videokuulustelumenetelmää, mutta silloin datan siirtämisestä ja säilömisestä voisi tulla haaste. Toinen haastateltava oli yhtä mieltä siitä, että velvoitteen poistaminen voisi olla vaihtoehto. Hän myös kertoi tehneensä yhden todistajan videokuulustelun, ja kirjoittaneensa siitä tiivistelmän esitutkintapöytäkirjaan, eikä tallennetta litteroitu ollenkaan. Litterointia ei myöskään kaivattu jälkikäteen. Haastateltava kuitenkin sanoi, että myös tiivistelmän tekeminen vie oman aikansa, kun tutkija joutuu kuuntelemaan ja kelaamaan videota. Pääasiassa kuulustelijalla kuitenkin on kuulustelun jälkeen hyvä käsitys siitä, mitä kuulustelussa puhuttiin. Litterointi itsessään on myös todella huonoa luettavaa, kun siihen kirjataan kaikki pienetkin äännähdykset, eli tiivistelmä voisi olla helpompi myös muille osapuolille, jotka tutustuvat esitutkintapöytäkirjaan. Kolmannen haastateltavan mukaan litterointivelvoitteesta luopuminen helpottaisi tutkijan työtä, mutta se voisi olla syyttäjälle hänen mielestään haastavampaa, kun syyttäjien tulisi aina tutustua siihen videoon. Hän pohti myös, että loppulausuntojen saaminen voisi olla haastavampaa, koska videotallenteita ei voi antaa talon ulkopuolelle. Tällöin tutkijoiden tulisi käyttää työaikaansa siihen, että näyttävät videotallenteita poliisilaitoksilla asianosaisille.

Yksi haastateltava nosti esiin sen, että videokuulustelujen litterointi ei ole myöskään halpaa. Jos menetelmän käyttöä lisättäisiin ja nykyisellä käytännöllä myös litterointeja, siitä voisi muodostua myös kustannuskysymys. Haastateltava arvioi, että jos litterointi ei maksaisi ylimääräistä, tutkijoita voitaisiin kannustaa videoimaan kuulusteluja huomattavasti enemmän. Kukaan ei ole kuitenkaan koskaan puhunut kustannuksista ääneen, eikä kieltänyt tekemästä videokuulusteluja kustannussyiden vuoksi.

Yksi haastateltavista nosti esiin, että videokuulustelumenetelmää käytettäessä tulee muistaa kuulutavan oikeus tarkastaa kuulustelukertomus. Käytännössä tämä tarkoittaa videosta tehdyn litteroinnin tarkastamista. Koska videokuulustelut ja niistä tehtävien litterointien tarkastaminen ei ole vielä arkipäivää, asia saattaa unohtua. Haastateltavalla oli ollut tilanne, jossa kuultava oli halunnut tarkastaa litteroinnin, eikä siihen ensin myönnetty mahdollisuutta. Kantelun myötä oikeusyksikkö toi esiin, että kuultavalla on oikeus tarkastaa litterointi ja allekirjoittaa se, eli sama oikeus kuin kirjalliseen kuulusteluun liittyen rutiininomaisesti on. Toinen haastateltava kertoi, että on mahdollista, että litteroija litteroi kuulustelun väärin, jos puhe on vaikka ollut jotenkin epäselvää. Haastateltava sanoi, että tietää tapauksen, jossa käräjäoikeudessa on katsottu videotallenne, kun kuultava kiisti sano-neensa jotain, mitä litteroinnissa luki. Joskus joku on myös halunnut tarkistaa litteroinnin. Yleensä kuitenkin vakavammat jutut, jossa video-kuulustelumenetelmää eniten käytetään, menevät loppulausunnoille, ja siinä yhteydessä litterointi on viimeistään mahdollista tarkastaa.

4.2.5 Videokuulustelumenetelmän käytön lisääminen

Kahden kuultavan mielestä videokuulustelumenetelmän käyttöä voisi yleisesti lisätä poliisihallinnossa, mutta he kertoivat itse henkilökohtaisesti videoivansa omasta mielestään kuulusteluja riittävän määrän. Yhden haastateltavan mielestä kuulusteluja videoidaan nykyään riittävästi, eikä lisäämiselle ole tarvetta. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että videokuulustelumenetelmää on hyödyllistä käyttää jäykempien ja vaativampien rikosasioiden tutkinnassa, mutta tällainen käytäntö Itä-Suomen poliisilaitoksella on jo haastateltavien mukaan olemassa. Haastateltavat sanoivat, että Itä-Suomen laitoksella videoidaan jo ne kuulustelut, jossa videoinnille on tarvetta ja hyötyä. Yksi haastateltava kuitenkin sanoi, että kaikilla hänen käymillään kurseilla kuulustelun videoinnista puhutaan jatkuvasti, joten hän epäilee, että sen käyttöä tulisi yleisellä tasolla Suomessa lisätä.

Kerroin kaikille kolmelle haastateltavalle Poliisihallituksen Rikostorjunnan tila 2018 selvityshankkeen loppuraportista, jossa toimenpidesuosituksissa todetaan, että poliisin suorittamien kuulustelujen videointi tulee saattaa pääsäännöksi (Poliisihallitus 2018, 65). Kysyin haastateltavien kantaa toimenpidesuositukseen ja sitä, mitä se vaatisi käytännössä.

Ensimmäinen haastateltava sanoi, että videointi teettäisi lisätyötä ja arkistoinnin kanssa voisi tulla haasteita, sillä kuulustelut arkistoidaan tallentamalla ne CD-levylle. Jos tuollainen linjaus tulisi, homma kyllä hoituisi, mutta se vaatisi koulutusta ja uuden rutiinin muodostumista. Arkistoinnin kannalta olisi haastateltavan mukaan järkevää, että videotallenne litteroidaan, ja tallennetta säilytetään sähköisesti tietyn aikaa, esimerkiksi viiden vuoden ajan. CD-levyjen polttaminen vie aikaa, ja arkistot täytyisivät levyistä. Visio kuulustelujen videoinnista on hyvä, mutta käytännön toteutusta tulisi miettiä. Haastateltava totesi myös, että kuulustelujen videoimiseen siirtyminen kasvattaisi kuilua eri sektoreiden välillä, ja tekisi valvonta- ja hälytyssektorilta siirtymisen rikostorjuntasektorille haastavammaksi työuransa kentällä tehneelle poliisille.

Toisen haastateltavan mukaan videokuulustelun asettaminen pääsäännöksi ei olisi järkevää. Haastateltava toteaa, että jäykeissä jutuissa videoinnille on paikkansa, mutta päivittäistutkinnassa videoimisen lisäämiselle ei ole tarvetta. Kolmannen haastateltavan mukaan vakavimmissa rikosasioissa videointi on hyödyllistä, mutta ei näe, että videoinnista tulisi tehdä pääsääntöä, vaan tilanne tulisi aina miettiä tapauskohtaisesti siitä näkökulmasta, että mitä hyötäjä videokuulustelusta on siinä kyisessä tutkittavana olevassa asiassa.

Kaksi haastateltavista korosti sitä, että mikäli videokuulustelujen tekemistä halutaan lisätä, tulisi siitä olla jotain hyötyä esitutkintaviranomaiselle. Toisin sanoen kuulustelumenetelmän muuttamisen kirjallisesta videolle tulisi jotenkin helpottaa poliisin työtä, tai tuoda muita merkittäviä etuja. Toinen haastateltavista sanoi, että muutoksen tulisi lähteä poliisista, jos videokuulustelumenetelmää halu-

taan viedä eteenpäin. Toisaalta hän sanoi, että ei tiedä, haluavatko syyttäjät enemmän videokuulusteluja vai eivät. Jos videokuulusteluja halutaan enemmän, se vaatisi resursseja ja henkilöstön kouluttamista niiden tekemiseen.

Yhden haastateltavan kanssa keskustelin siitä, onko videokuulustelumenetelmän käyttö lisääntynyt. Hän on ollut tutkinnassa töissä viisi vuotta, ja sanoi, että viimeisen kahden vuoden aikana hänen videoimiensa kuulustelujen määrä on lisääntynyt merkittävästi. Myös yleisellä tasolla hän uskoo, että todistajien ja asianomistajien lisäksi myös epäiltyjen kuulusteluja aletaan videoida herkemmin. Hän uskoo sen johtuvan siitä, että tutkinnanjohtajat ovat ymmärtäneet, kuinka paremman kuvan epäilyistä saa videon kautta. Haastateltavan mukaan videokuulusteluissa voi nähdä, miten kuultava on muuttunut kuulustelujen aikana. Ensimmäisessä kuulustelussa epäilty voi esimerkiksi olla ihan sekaisin, ja tällä voi olla myös todistusarvoa asiassa.

4.2.6 Muita huomiota videokuulustelumenetelmästä

Tässä aluvussa kerron haastatteluissa ilmi tulleita videokuulustelumenetelmään liittyviä seikkoja, jotka eivät varsinaisesti liity tutkimuskysymyksiini, mutta ovat mielestäni mielenkiintoisia ja hyvä nostaa esiin. Yksi haastateltava kertoi kenttäpartioiden tyylistä ottaa alustavia puhutuksia videolle tapahtumapaikoilla, ja sanoi sen olevan hyvä tyyli. Puhutus on formaattina kuulustelua rennompaa, eikä sen yhteydessä ole paljoa noudatettavia sääntöjä. Monesti kuitenkin nämä puhutukset olivat valmiita videokuulusteluja, jos niiden alussa olisi käyty läpi henkilön oikeudet ja velvollisuudet. Haastateltavan mielestä olisi hyvä, että puhutuksien sijaan tehtäisiin suoraan kuulustelu, koska se saataisiin siinä tilanteessa samalla vaivalla hoidettua. On kuitenkin mahdollista, että tällaisen palautteen myötä myös videoidut alustavat puhutukset loppuvat, jos kynnys kuulustelemisesta koetaan liian suureksi. Tästä syystä palautetta ei ole laitettu aina eteenpäin, jotta videoitujen puhutusten tekemistä ei lopeteta.

Yksi haastateltava nosti esiin sen, että mikäli videokuulustelujen käyttöä halutaan lisätä, tulisi lainsäädäntöä niihin liittyen päivittää tai täsmentää. Kun nykyistä esitutkintalakia tarkastelee, niin siellä 9 luvun 3 § sanotaan, että kuulustelu saadaan ottaa kokonaan tai osittain ääni- ja kuvatallenteseen, ja 4 § lukee, että asianomistajan ja todistajan kuulustelu on videoitava, mikäli kuulustelukertomusta on tarkoitus käyttää todisteena oikeudenkäynnissä. 3 § tuntuu kattavan ne tilanteet, jossa kuulustelu videoidaan niin sanotusti varatoimenpiteenä kirjallisen kertomuksen lisäksi, ja 4 § taas todisteena käyttämistä varten. Jos jatkossa esimerkiksi epäiltyjen kuulemista videolle halutaan lisätä tässä todistamistarkoituksessa, on sitä vaikea asettaa kummankaan lakipykälän alle. Haastateltavan mukaan lakia voisi täsmentää videointiin liittyen, tai vaihtoehtoisesti poliisi voisi laatia asiaan liittyen oman ohjeensa.

Keskustelin haastateltavien kanssa siitä, että videoivatko he kuulusteluja tällaisena varatoimenpiteenä kirjallisen kuulustelun lisäksi. Yksi haastateltava kertoi, että hän on tehnyt vastaavaa muutama kerran, jos on tiennyt jo entuudestaan, että asiakas on hankala ja tehnyt aikaisemmin kante-luita poliisien toiminnasta. Videointi on siis tehty omaksi oikeusturvaksi. Yleisesti hän kuitenkin sa-noi tekevänsä kuulustelun joko videolle tai paperille, eikä molempia. Kaksi muuta haastateltavaa sanoivat, että eivät ole videoineet kuulustelua lisätoimenpiteenä, koska se teettää lisätyötä eikä vi-deolla ole muuta merkitystä kuin tämä oikeusturvanäkökulma.

Keskustelin kahden haastateltavan kanssa siitä, kuinka usein videoituja kuulustelukertomuksia kat-sotaan käräjäoikeudessa. Kummallakaan heistä ei ollut tarkkaa tietoa siitä, kuinka paljon videoita katsotaan, mutta vaikka videon pohjalta tehty litterointi liitetään esitutkintapöytäkirjaan samalla ta-valla kuin kuulustelukertomus, videot toimitetaan aina syyttäjälle. Yksi haastateltava kertoi, että vi-deoiden katsominen käräjäoikeudessa ei ole mikään automaatio, vaan yleisesti videossa tulee olla jotain sellaista, että sitä halutaan katsoa todistelutarkoituksessa. Lapsien osalta videot katsotaan aina, kun lapsi ei itse ole käräjillä haastettuna.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa jäsentelen tutkimuksessa eri menetelmillä saadut tutkimustulokset valitsemieni tutki-muskysymyksien avulla, ja muodostan niihin johtopäätökset. Lisäksi vertaan kyselytutkimuksen ja teemahaastattelujen kautta saamaani tietoa olemassa olevaan tietoon, jota olen avannut enemmän luvussa 2.2, videokuulustelumenetelmän viitekehys.

1. Kuinka paljon rikostutkijat videoivat kuulusteluja Itä-Suomen poliisilaitoksella vuosit-tain?

Kyselytutkimuksesta selvisi, että selkeä enemmistö kyselyyn vastanneista rikostutkijoista Itä-Suo-men poliisilaitoksella videoi kuulusteluja vuositasolla vähän. Selkeästi yli puolet, 66 %, videoi vuo-dessa 0–5 kuulustelua, mikä kertoo siitä, että kuulustelujen videointi ei ole millään tasolla pää-sääntö poliisien suorittamissa kuulusteluissa. Kyselyssä ei selvitetty, kuinka paljon kuulusteluja ri-kostutkijat vuodessa suorittavat, mutta on selvää, että 0–5 videokuulustelua on siihen määrään suhteutettuna todella pieni määrä. Kyselytutkimuksesta selvisi myös, että työkokemus ei ole selit-tävä tekijä videokuulustelumenetelmän käyttöasteelle.

Haastattelemiani henkilöt olivat videoineet viimeisen vuoden sisällä kymmeniä kuulusteluja, ja hei-dän suorittamiensa kuulustelujen kokonaismäärään suhteutettuna se on noin 10–30 prosenttia. He työskentelevät joko vaativan- tai lapsirikostutkinnan parissa, joka lisää heidän kohdallaan videokuu-lustelumenetelmän käyttöä.

Videokuulustelumenetelmän käytön määrästä ei ole olemassa aiempaa tutkimusta, joten en pystynyt vertaamaan näitä tuloksia olemassa olevaan tietoon. Yhteenvetona voi sanoa, että videokuulustelumenetelmän käyttö on vielä erittäin harvinaista päivittäisten rikosasioiden tutkinnassa. Menetelmää käytetään vakavimpien rikosasioiden tutkinnassa, sekä lapsirikostutkinnassa. Läheskään kaikilla rikostutkijoilla ei ole henkilökohtaista kokemusta kuulustelujen videoinnista. Videokuulustelumenetelmän käyttö on arkipäivää niissä tutkintaryhmissä, joissa edellä mainittuja rikosasioita tutkitaan. Virkaikä ei ole vaikuttava tekijä videokuulustelumenetelmän käyttöön liittyen, vaan työtehtävällä on huomattavasti enemmän merkitystä.

2. Millä perusteilla päätös kuulustelun videoinnista tehdään?

Kyselytutkimuksesta selvisi, että päätöksen kuulustelun videoinnista pystyy tekemään yhtä lailla tutkija, kuin tutkinnanjohtajakin. Vaikka yleisin vastaus kyselytutkimukseen oli se, että päätös videoinnista on tutkijoiden ja tutkinnanjohtajan yhteinen päätös, kolmasosa tutkijoista kertoi tehneensä päätöksen videoinnista myös täysin itsenäisesti. Tämä kuvastaa sitä, että kuulustelun videoimisesta voi päättää rikostutkija itsenäisesti, sillä laki antaa mahdollisuuden videoida kuulustelu kaikissa tilanteissa, eikä siihen tarvitse esimerkiksi päällystöön kuuluvan virkamiehen valtuutusta. Toisaalta kuitenkin kyselyyn vastanneista tutkinnanjohtajista 50 % kertoi tekevänsä päätöksen kuulustelun videoinnista. Teemahaastattelujen ja kyselytutkimuksen tulokset siitä, kuka videoinnista päättää, olivat melko yhteneviä. Haastateltavien mukaan päätös menetelmän käytöstä tehdään joko itsenäisesti, tai yhdessä tutkinnanjohtajan kanssa.

Se, kuka lopullisen päätöksen kuulustelun videoinnista tekee, ei kuitenkaan välttämättä ole olennaista, sillä esimerkiksi kuulustelun suorittavalla rikostutkijalla on voinut olla jo ajatus kuulustelun videoimisesta, ennen kuin siihen on tullut linjausta tutkinnanjohtajalta.

Yksi kyselyyn vastannut kertoi, että päätöksen videoinnista on tehnyt syyttäjä. Haastateltavien mukaan syyttäjä ottaa harvoin kantaa videokuulustelumenetelmän käyttöön, mutta joskus syyttäjältä kysytään näkemystä videokuulustelumenetelmän käytön jatkamisesta. Joskus syyttäjä on myös kertonut haluavansa tietyn kuulustelun videolle. Näistä tuloksista voisi päätellä, että joko poliisissa on riittävä osaaminen tunnistaa tilanteet, jossa kuulustelu kannattaa tai pitää videoida, tai sitten syyttäjä ei ole vahvasti läsnä poliisin esitutkinnassa tai esitutkintayhteistyötä ei tehdä merkittävästi ainakaan siinä vaiheessa, kun kuulusteluja suoritetaan. Kyse voi olla myös siitä, että Itä-Suomen alueella syyttäjille kuulustelun suorittamistavalla ei ole suurta merkitystä. Toisaalta kuitenkin LEAN-hankkeen selvityshenkilön raportissa (2020) todetaan, että syyttäjät kannattavat todistelun videoinnin lisäämistä esitutkinnassa ja oikeusasteissa. Sama tulos todettiin myös Kylmäniemen ja Paloahon opinnäytetyössä (2022). On vaikea sanoa, miksi syyttäjien toiveet eivät heijastu poliisin suoritamiin esitutkintoihin ja kuulusteluihin.

Yksi henkilö vastasi kyselytutkimukseen, että päätös kuulustelusta on tehty niin sanotusti ”viran puolesta”. Tällä vastaaja tarkoitti ilmeisesti sitä, että kun kyseessä on asianomistajan kuulustelu, jota ei ikinänsä tai muun seikan vuoksi tulla haastamaan oikeuteen henkilökohtaisesti, kuulustelu täytyy videoida, sillä videotallennetta tullaan käyttämään todisteena oikeudessa. Tällöin kuulustelun videoinnista ei siis sinänsä tarvitse tehdä päätöstä, koska kyseessä on tilanne, jossa laki lähtökohdaisesti edellyttää kuulustelun videoimista.

Haastatteluissa ilmeni, että videokuulustelumenetelmän käyttö perustuu yleisesti tutkittavana olevaan rikosnimikkeeseen, tutkittavan rikoksen vakavuuteen ja kuultavaan ja kuultavan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Myös rikostutkijan oma oikeusturva nousi esiin yhtenä perusteena suorittaa kuulustelu videokuulustelumenetelmää käyttäen. Lähes kaikki perusteet menetelmän käytölle tulivat esiin kaikkien haastateltavien kanssa, mikä kertoo siitä, että videokuulustelumenetelmää hyödynnetään Itä-Suomen poliisilaitoksella pitkälti samanlaisissa tilanteissa, vaikka mitään kirjallista ohjeistusta ei ole menetelmään liittyen olemassa.

3. Minkä vuoksi kuulustelujen videointi ei ole lisääntynyt/Miksi määrä on vielä vähäinen?

Tämän tutkimuskysymyksen asettelu pohjautui lukemaani aineistoon ja omaan hypoteesiini siitä, että kuulustelujen videointi olisi vielä vähäistä. Kyselytutkimuksen perusteella voi todeta, että hypoteesini osoittautui oikeaksi, eli videoitujen kuulustelujen määrä on vähäinen edelleen. Haastattelemini rikostutkijoiden mukaan videoinnin määrä on kuitenkin lisääntynyt viimeisten vuosien aikana merkittävästi.

Kyselytutkimukseen vastanneiden mukaan kynnys kuulustelun videoinnille ei ole korkea, vaan melko matala tai neutraali. Kynnyksen tasosta voisi päätellä, että videokuulustelujen suorittamista varten on olemassa riittävät resurssit, ja osaamista kuulustelujen videoimiseen käytettävään laitteistoon löytyy. Poliisihallituksen Rikostorjunnan tila -selvityshankkeen loppuraportissa mainittua toimenpidesuositusta siitä, poliisin suorittamien kuulustelujen videointi tulee saattaa pääsäännöksi (Poliisihallitus 2018, 65), ajatellen tämä on varsin positiivinen asia. Haastateltavat taas kertoivat, että heille kynnys menetelmän käytölle on pääsääntöisesti matala, mutta uskovat kokemuksensa mukaan sen olevan korkea valtaosalle tutkijoista. Videokuulustelumenetelmän käyttöön liittyvästä kynnyksestä on vaikea tehdä johtopäätöstä näiden tutkimustulosten pohjalta, jotka ovat osittain ristiriidassa keskenään. Yleisesti voi kuitenkin sanoa, että kynnys laskee ainoastaan suorittamalla videokuulusteluja, joten enemmän niitä tehneillä kynnys on luonnollisesti matalampi.

Teemahaastatteluissa nousi esiin useita heikkouksia videokuulustelumenetelmään liittyen, ja nämä syyt ovat varmasti osittain menetelmän vähäisen käytön taustalla. Keskeisimpinä asioina esiin nousi tutkinta-aikaa mahdollisesti pidentävä litterointivelvoite, pöytäkirjan ulkopuolisen keskustelun poisjääminen, menetelmän käyttöön liittyvien laitteiden hallinta ja osittain resurssi- ja kustannusky-

symykset. Esiin nousi myös se, että videokuulustelun tekeminen ja ajatus siitä, että iso joukko katsoo tallennetta, voi jännittää rikostutkijaa. Suorittamieni haastattelujen kautta esille nousseet menetelmän heikkoudet olivat pitkälti samoja, kuin Teemu Karhusen (2018) tutkimuksessa.

Tähän tutkimuskysymykseen liittyen on perusteltua myös kysyä, tulisiko videokuulustelumenetelmän käyttöä lisätä ylipäätään nykytilanteeseen nähden. Haastateltavien mukaan Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella videokuulustelumenetelmää käytetään jo niissä tilanteissa, joissa sen käyttö on hyödyllistä. Haastateltavat kuitenkin arvioivat, että tilanne ei ole sama koko Suomessa, eli yleisesti poliisissa videokuulustelumenetelmän käyttöä voisi lisätä. Kahden haastateltavan mukaan videokuulustelumenetelmän lisäämisen tulisi helpottaa tai hyödyttää jotenkin esitutkintaviranomaista tai tuoda muita merkittäviä etuja. Nykyisellä tavalla toteutettuna ja hyödynnettynä videokuulustelumenetelmän taas koetaan osittain vaikeuttavan tutkintaa tai vähintään tuovan siihen joitain lisähaasteita. Haastattelujen pohjalta voi siis sanoa, että jotain muutoksia menetelmään tulisi tehdä, jos sen käyttöä halutaan laajasti lisätä.

4. Mitä tulisi tehdä, jotta kuulustelujen videointi lisääntyisi?

Tähän tutkimuskysymykseen en saanut teemahaastattelujen kautta selkeää vastausta, sillä valtaosa haastateltavista oli sitä mieltä, että videokuulustelumenetelmän käyttöä ei ole tarpeellista lisätä juuri Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella. Tämän vuoksi he eivät osanneet suoraan sanoa selkeitä keinoja, jotka edistäisivät menetelmän käyttöä. Keskusteluissa nousi kuitenkin esiin muutamia mahdollisia vaihtoehtoja menetelmän käytön lisäämiseksi.

Mikäli videokuulustelumenetelmän käyttöä halutaan lisätä, olisi hyödyllistä laatia menetelmän käyttöön liittyvää valtakunnallista ohjeistusta ja miettiä keinoja, joilla menetelmän käyttöä voitaisiin yksinkertaistaa. Lisäksi tulisi miettiä, miten videoidusta kuulustelukertomuksesta saataisiin suurin hyöty irti koko rikosprosessin näkökulmasta. Tähän kehitystyöhön vaaditaan poliisin siksi myös muita rikosprosessiin osallistuvia viranomaisia.

Litterointivelvoitteesta luopuminen keventäisi videokuulustelumenetelmään liittyvää prosessia, ja siitä luopuminen voisi myös lyhentää tutkinta-aikaa. Litteroinnin sijaan kuulustelun tehnyt tutkija voisi laatia tiivistelmän kuulustelun keskeisistä asioista, ja liittää sen kirjallisena esitutkintapöytäkirjaan. Tällöin tulisi kuitenkin huomioida datan säilömiseen ja loppulausuntoihin liittyvät kysymykset, ja ottaa huomioon syyttäjien näkökulma.

Videokuulustelumenetelmän lisääminen vaatisi sen, että jokaisella rikostutkinnassa työskentelevällä poliisilla on osaaminen käyttää videointiin liittyvää laitteistoa. Itä-Suomen poliisilaitoksille voitaisiin pitää poliisiasemilla koulutusta kyseisellä asemalla olevan laitteiston käyttöön ja asettaa tavoite, että jokainen videoi ainakin yhden kuulustelun jossain itsellä tutkittavana olevassa rikosasiassa tietyn aikaikkunan sisällä. Näin kynnystä menetelmän käyttöön saataisiin alemmas.

Videokuulustelumenetelmään liittyvää lainsäädäntöä voitaisiin tarkastella uudestaan ja tarvittaessa päivittää, jos lain sanamuodot eivät täysin vastaa sitä, millä laajuudella videokuulustelumenetelmää halutaan jatkossa käyttää. Laki antaa kyllä mahdollisuuden tallentaa kuulustelu videolle kaikissa tilanteissa (ETL 9:3), mutta esimerkiksi epäillyn kuulustelun tallentamista videolle todistamistarkoituksessa on vaikea asettaa esitutkintalain 9 luvun 3§ tai 4§ alle.

Poliisiammattikorkeakoulun Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma on päivitetty 1.1.2023 (Poliisiammattikorkeakoulun opetussuunnitelma 2022, 2). Kuulustelun videoimista ei mainita opetussuunnitelmassa. Opettajalta kuulemani mukaan on keskusteltu siitä, että jokainen opiskelija tekisi koulutuksen aikana yhden videokuulustelun. Videon avulla omaa tekemistä pystyisi refleктоimaan, ja jokainen saisi kosketuspintaa kuulustelutilanteen videoimiseen. Tämä olisi hyvä, ja melko helpposti toteutettava lisä Poliisin (AMK) -tutkinnon Kuulustelut -osajaksoon.

Poliisihallituksen Rikostorjunnan tila 2018-selvityshankkeen loppuraportin toimenpidesuosituksissa lukee, että poliisin suorittamien kuulustelujen videointi tulee saattaa pääsäännöksi. Täytyy huomioida, että tuo hanke on vuodelta 2018, eli raportti on julkaistu viisi vuotta sitten. Viidessä vuodessa rikostutkinta ja siihen kohdistuneet vaatimukset ovat muuttuneet, ja videokuulustelumenetelmän kysyntä sen myötä myös. Jos menetelmän käyttöä halutaan edelleen lisätä, tulee siihen varata resursseja, suunnittelua ja koulutusta. Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan käytännössä hyödyntää tuossa kehitystyössä.

6 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin sitä, kuinka hyvin tutkimus onnistui, ja mitä tekisin toisin, jos aloittaisin tutkimuksen nyt uudelleen. Arvioin kriittisesti omaa suoriutumistani tutkijana ja niitä ratkaisuja, jota tein tässä tutkimuksessa. Luvun lopussa esittelen mahdollisia jatkotutkimuskohteita tähän aihealueeseen liittyen.

6.1 Tutkimuksen arviointi

Päätin tässä tutkimuksessa määritellä videokuulustelumenetelmän siten, että se käsittää kaikki tilanteet, joissa kuulustelu tallennetaan videotallenteelle. Jälkikäteen ajateltuna olisin voinut rajata menetelmän koskemaan niitä tilanteita, joissa videoinnille ei ole laista tulevaa velvoitetta, vaan kyseessä on poliisin oma päätös videoida kuulustelu. Toisin sanoen olisin siis rajannut lasten kuulustelut ulkopuolelle, sillä ne varmasti muodostavat suuren osan videoiduista kuulusteluista. Toisaalta tarkoituksena oli puhua menetelmästä yleisesti ja tutkia, kuinka paljon menetelmää käytetään, joten käsitteen määritelmä oli mielestäni ihan onnistunut.

Kyselytutkimukseen vastasi 58 henkilöä 366 henkilöstä, jolle kyselylinkki lähetettiin. Vastausprosentiksi muodostui siten 16 %. Pidän tätä kohtuullisena vastausmääränä prosentuaalisesti. Täytyy kuitenkin huomioida, että listalla myös henkilöitä, jotka eivät enää työskentele kyseisissä tehtävissä ja esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulun työharjoittelussa olevia nuorempia konstaapeleita.

Tutkimuksen alkuperäisenä tavoitteena oli selvittää, kuinka paljon videokuulustelumenetelmää käytetään Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella vuosittain. Olisin toteuttanut tämän kysymällä kyselytutkimuksessa avoimella vastauskohdalla jokaiselta vastaajalta tarkkaa lukua hänen videoimistaan kuulusteluista viimeisen vuoden aikana. Tutkimuksen edetessä minulle tutkijana selvisi, että minikään tarkan lukumäärän saamisen olisi todella haastavaa. Ennen kyselyn lähettämistä sain rikostutkijoilta palautetta, että he eivät pystyisi mitenkään vastaamaan avoimeen kohtaan mitään tiettyä lukumäärää. Pohdin myös, että jos kysymys tuntuu vastaajalle liian haastavalta, hän saattaa jättää vastaamatta koko kyselytutkimukseen. Sen vuoksi muutin ensimmäistä tutkimuskysymystäni enemmän rikostutkijakohtaiseksi, ja laitoin kysymykseen vastausvaihtoehdot, joiden sisällä oleva haitari videokuulustelujen määrässä oli 5–10 kappaletta.

Kyselytutkimuksen suorittamisen jälkeen sain palautetta siitä, että kohdassa, jossa kysyin vastaajien määrällistä arvioita heidän suorittamistaan videokuulustelumenetelmän mukaisista kuulusteluista viimeisen vuoden aikana, yhtenä vastausvaihtoehtona olisi pitänyt olla 0. Toiseksi alin vastausvaihtoehto olisi siis silloin ollut 1–5, eikä 0–5. Harmillisesti tämä huomio tuli vasta sen jälkeen, kun kyselytutkimus oli jo suljettu ja vastaukset siihen saatu. En itse osannut ajatella tätä asiaa aikaisemmin. Jos olisin laittanut heti alussa 0 yhdeksi vastausvaihtoehdoksi, olisin saanut paremmin kuvan siitä, kuinka suuri ryhmä ei ole käyttänyt videokuulustelumenetelmää ollenkaan viimeisen vuoden aikana. Ero 0 ja 5 videokuulustelumenetelmällä suoritettujen kuulustelujen välillä on kuitenkin merkittävä, joten alimpia vastausvaihtoehtoja olisi pitänyt miettiä tarkemmin.

Kysymyksessä, jossa vastaajalta kysytään, kuka on tehnyt päätöksen kuulustelun videoinnista, vastausvaihtoehtojen Sinä itse (tutkijana) ja Sinä itse (tutkinnanjohtajana) olisi pitänyt olla vain muotoa Tutkijana ja Tutkinnanjohtajana. Lähettämässäni kyselyssä ei nimittäin ollut nyt mahdollista esimerkiksi tutkijana vastata, että päätöksen kuulustelun videoimisesta teki tutkinnanjohtaja. Tässä samassa kysymyksessä yhtenä vaihtoehtona olisi pitänyt olla myös se, että kuulustelu on videoitu sen vuoksi, koska esitutkintalaki (ETL 9:3) niin velvoittaa. Tämän huomion ymmärsin, kun yksi vastaajista vastasi Muu, kuka -vaihtoehdon, ja selitti syyn auki.

Lähteitä valitessani pyrin kiinnittämään huomiota niiden luotettavuuteen. Nopeasti työtäni aloittaessani minulle selvisi, että tästä aihealueesta ei ole saatavissa paljoa suomen kielistä tieteellistä aineistoa. Vaikka aineiston löytäminen oli hieman haasteellista, koen, että sain kerättyä aineistoa hyvän määrän ja aineistot olivat luotettavia. Käytin työssäni apuna paljon tutkimusmenetelmistä kerto-

vaa menetelmäkirjallisuutta, oikeuskirjallisuutta, Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjoja sekä muiden opiskelijoiden opinnäytetyitä. Lähteenäni oli myös muutamia lehtiartikkeleita, ja pohdin erityisesti niiden luotettavuutta ja suhtauduin niihin kriittisesti. Mielestäni artikkeleihin oli haastateltu asiantuntevia henkilöitä, ja ne antoivat tutkimukselleni sen kaipaamaa käytännönläheistä kosketuspintaa.

Haastattelin teemahaastatteluihin kolmea rikostutkijaa. Jälkikäteen ajateltuna olisin voinut haastatella myös tutkinnanjohtajana työskentelevää rikoskomisariota, jolta olisin voinut saada erilaista näkemystä videokuulustelumenetelmään liittyen. Tutkinnanjohtaja olisi mahdollisesti voinut avata vielä enemmän videokuulustelumenetelmän käytön perusteluja ja menetelmän tuomia etuja esituskinnassa, mutta taas käytännön tasolta videokuulustelujen suorittamisesta tutkinnanjohtajilla ei todennäköisesti olisi ollut kovin tuoretta näkökulmaa.

Yhtenä merkittävänä lähteenä työssäni oli Teemu Karhusen VALOT, KAMERA, KÄY! Videokuulustelumenetelmän soveltuvuus suomalaisessa poliisityössä -YAMK opinnäytetyö, koska se oli selkeästi tuorein ja laajin suomenkielinen tätä aihetta käsittelevä tieteellinen julkaisu. Pyrin kuitenkin viittaamaan aina alkuperäiseen tiedonlähteeseen, kun se oli mahdollista ja pääsin siihen käsiksi.

6.2 Itsearviointi

Pääpiirteittäin olen tyytyväinen tekemääni opinnäytetyöhön. Aiheen valinta ja rajaus on mielestäni onnistunut, ja tutkimus aiheesta tarpeellinen. Tiedostan, että olisin voinut tehdä opinnäytetyöni yksinkertaisemmin, mutta koin tärkeäksi tehdä työn, jolle on mielestäni kysyntää ja jonka tekeminen on minulle mielekästä.

Tutkimuskysymysten suhteen haukkasin itselleni hieman suuren palan, kun halusin alun perin lähteä selvittämään, kuinka paljon videokuulustelumenetelmää käytetään Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella vuositasolla. Kyselytutkimuksen suunnittelun ja sen suorittamisen jälkeen totesin, että minun ei ole mahdollista saamillani vastauksilla ja valitsemallani kysymyksenasettelulla saada tuohon tutkimuskysymykseen luotettavaa vastausta. Päädyin siis muokkaamaan tutkimuskysymystäni, mutta kysymysten muokkaaminen tai jopa vaihtaminen ei kuitenkaan ole tällaisessa tutkimusprosessissa tavatonta. En siis koe sitä epäonnistumisena, vaan tutkimusaineistosta tekemänäni havaintona.

Vaikka koin, että olin pistänyt paljon aikaa ja ajatusta kyselytutkimuksen suunnitteluun ja tekoon, olisin voinut olla sen suhteen huolellisempi. Kun kyselyn vastausaika oli jo umpeutunut ja vastaukset saatu, ymmärsin, että jossain kysymyksissä vastausvaihtoehtoja olisi pitänyt olla useampia tai ne olisi pitänyt muotoilla toisin. Vaikka kysyin kyselytutkimukseen palautetta, olisi ollut hyödyllistä tehdä kyselyyn liittyen laajempi testikierros, jossa nämä vastausvaihtoehtojen puutteet olisivat mahdollisesti ilmenneet.

Tunnistan, että oma ennakoasenteeni videokuulustelumenetelmään oli todella positiivinen, ja näin menetelmässä selkeästi enemmän etuja kuin haittoja. Huomasin tämän asenteen erityisesti silloin, kun haastateltavat nostivat esiin menetelmän varjopuolia, ja ensireaktioni oli hieman epäileväinen kommentteja kohtaan. Työni edetessä ymmärsin kuitenkin myös nämä pointit ja halusin nostaa niitä esiin selkeästi. Videokuulustelumenetelmästä löytämäni tutkimus ja lehtiartikkelit olivat myös varsin positiivisia, mutta se on mielestäni ymmärrettävää, koska videokuulustelumenetelmää ei ole kokeiltu Suomessa vielä laajasti. Tällöin on selvää, että kovin paljon negatiivisia puolia ei ole vielä noussut esiin tai ainakaan laajasti keskusteluun. Kokonaisuutena koen, että pystyin irrottautumaan menetelmää koskevasta ennakkokäsityksestäni ja kykenin käsittelemään sitä opinnäytetyössäni objektiivisesti.

6.3 Jatkotutkimuskohteita

Videokuulustelumenetelmän käyttö on vielä Suomessa melko vähäistä, ja tutkimuksellisesti sen käsittelemiselle on vielä paljon kysyntää. Tämä tutkimus avaa videokuulustelumenetelmän tilannetta Itä-Suomen poliisilaitoksen alueella. Hyödyllistä olisi myös tarkastella tilannetta muualla Suomessa ja selvittää, onko valtakunnallisia eroja paljonkin. Tilannetta voisi tarkastella myös poliisiase-makohtaisesti. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa kyselytutkimuksessa vastaajilta olisi voitu kysyä, millä asemalla he työskentelevät Itä-Suomen alueella. Näin voitaisiin saada käsitystä siitä, onko kaikilla asemilla saman poliisilaitoksen sisällä yhtäläiset resurssit tai osaamisen taso videoida kuulusteluja. Erottelua voisi tehdä myös eri tutkintaryhmien välillä.

Eriyisen tarpeellista olisi tehdä tutkimusta siitä, kuinka paljon kuulusteluja videoidaan sellaisissa tapauksissa, kun videointi ei ole välttämättömyys (alaikäisten kuulustelut). Sain kyselytutkimukseen liittyen palautetta siitä, että olisi voinut olla hyödyllistä erottaa toisistaan tilanteet, jossa kuultava on alaikäinen ja videointi tehdään siitä syystä ja tilanteet, joissa kuulustelu päätetään videoida jostain muusta syystä.

Tässä tutkimuksessa nousi lyhyesti esiin yhden haastattelun kautta, että videokuulustelumenetelmän käytön lisääminen voi olla myös kustannuskysymys. Toisaalta menetelmän käytön kehittäminen voi vaikuttaa kustannuksiin myös positiivisesti. Menetelmän kustannusten selvittäminen kirjalliseen kuulustelumenetelmään verrattuna voisi myös olla tarpeellista tulevaisuutta ajatellen, ja menetelmän kustannuksia ja hyötyjä tulisi punnita keskenään.

Sivusin tässä tutkimuksessa hyvin lyhyesti sitä, kuinka usein kärjäoikeudessa katsotaan videoituja kuulusteluja, kun kuulustelu on tallennettu videolle esitutkintalain 9 luvun 3 § mukaisesti. Tästä asiasta haastattelemani henkilöillä ei ollut muuta tietoa kuin se, että tallenteen katsomiselle pitäisi olla joku perustelu. Tätä asiaa voisi myös tutkia siitä näkökulmasta, että mitkä kaikki asiat katsotaan tällaisiksi seikoiksi.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0 (ePub-versio). Vastapaino: Tampere.

Armila, N. 2021: POLIISIEN KÄYTTÄMÄT KUULUSTELUMENETELMÄT SUOMESSA Kyselytutkimus kuulustelumenetelmien käytöstä Suomen poliisilaitoksille. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Bull, Ray & Soukara, Stavroula 2010: Four Studies of what Really Happens in Police Interviews. Julkaistu teoksessa Lassiter, Daniel G. & Meissner, Christian A. 2010: Police Interrogations and false confessions. 81-96.

Eskola, J. & Lähti J. & Vastamäki J. 2018: Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Julkaisussa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 (ePub-versio). 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen (ePub-versio). Vastapaino: Jyväskylä

HE 222/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

Helminen ym. 2014: Esitutkinta ja pakkokeinot.

Helsingin Sanomat 2014: Miksi poliisikuulusteluja ei tallenneta Suomessa? Ladattavissa: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002766294.html>. Luettu 3.5.2022.

Hiltunen, L. (18.02.2009). Validiteetti ja reliabiliteetti. (Powerpoint-esitys). Jyväskylän yliopisto. http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ ja_reliabiliteetti.pdf

Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (ePub-versio). Gaudeamus.

Jyväskylän yliopisto. 2021: Monimenetelmäisyys. Verkkosivu. Viitattu 13.01.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/monimenetelmaisyys>

Kaleva-lehti 2012: Poliisi aikoo ryhtyä tallentamaan kuulusteluja. Julkaistu 25.5.2012. Ladattavissa: <https://www.kaleva.fi/poliisi-aikoo-ryhtya-tallentamaan-kuulusteluja/1651400> Luettu 3.5.2022

Kananen, J. 2013: Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kurssikirja.

Kananen, J. 2017: Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kurssikirja.

Karhunen, T. 2020: VALOT, KAMERA, KÄY! Videokuulustelumenetelmän soveltuvuus suomalaisessa poliisityössä. Poliisiammattikorkeakoulu. YAMK-opinnäytetyö.

KKO 2012:45

Kylmäniemi A. & Paloaho K. 2022. Kuulustelujen videoiminen esitutkinnassa – Kuulustelujen videoimisen lisäämisen vaikutukset syyttäjien työhön. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2022: Hankkeen toteutus: Tutkimuslupa, tutkittavien informointi ja suostumus. Verkkosivu. Viitattu 25.2.2023. <https://libguides.laurea.fi/c.php?g=673949&p=4793918>
Mäkelä, P. 2018: Johdetaanko poliisin suorittamia esitutkintakuulusteluja? Tutkimus poliisin kuulusteluprosessin johtamisesta. Tampereen yliopisto. Pro Gradu tutkielma.

Oikeusministeriö 2020: Rikosketjun LEAN-hanke. Selvityshenkilön raportti. Oikeusministeriön julkaisuja 2020:6. Ladattavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162035>. Ladattu: 24.1.2023.

Poliisiammattikorkeakoulu 2022: Poliisi (AMK) -tutkinnon opetussuunnitelma (180 op) 2022–2024. Luettavissa: <https://polamk.fi/documents/25254699/37709942/Poliisi-amk-opetussuunnitelma.pdf/739255c8-04c2-f693-c381-0128bbe13c09/Poliisi-amk-opetussuunnitelma.pdf?t=1602071169979>

Poliisihallitus 2018: Rikostorjunnan tila. Selvityshankkeen loppuraportti. Ladattavissa: https://poliisi.fi/documents/25235045/42553324/rikostorjunnan_tila_selvityshankkeen_loppuraportti.pdf/3c8feabf-846c-0add-b732-4666ce3dc9ac/rikostorjunnan_tila_selvityshankkeen_loppuraportti.pdf?t=1604495170714 Luettu 3.5.2022

Rantaeskola, S. (Toim.) 2014. Esitutkintalaki - Kommentaari. Juvenes Print, Tampere. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjoja.

Rantaeskola, S. 2019. Rikos ja rikosprosessi. Warelia.

Tuomi J. & Saarijärvi, A. 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi (ePub-versio). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi J. ja Saarijärvi A. 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, TENK 2012: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu: 17.5.2022

Tutkimusluvut Poliisiammattikorkeakoulussa 2016. Tampere. Poliisiammattikorkeakoulu.
Valli, R. 2018: Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Julkaisussa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 (ePub-versio). 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. FINN LECTURA: Vuosaari.
Vilka, H. 2021: Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin (ePub-versio). Jyväskylä: PS-kustannus.

YLE 2019: "Koppihoidossa istutaan pari viikkoa, sitten puhutaan mitä sattuu" - Asianajajat moittivat rajusti tutkintoja, haluavat kamerat kuulusteluihin. Julkaistu 4.4.2019. Ladattavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10722309> Luettu 3.5.2022

LIITE 1. TEEMAHAASTATTELUJEN RUNKO

Teemahaastattelujen runko ja alustavat haastattelukysymykset

1. Haastateltavan tausta poliisina

- Kuinka kauan olet toiminut poliisina, koska olet valmistunut poliisiksi?
- Missä työtehtävässä työskentelet tällä hetkellä?
- Toimitko tutkijana vai tutkinnanjohtaja?
- Mitä kuulusteluihin liittyvää koulutusta olet saanut?

2. Henkilökohtainen videokuulustelumenetelmän käyttö (käydään ensin läpi, mitä menetelmällä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa)

- Kuinka monta kuulustelua olet videoinut arviolta vuoden sisällä?
- Millainen määrä tämä on suhteutettuna suorittamiesi kuulustelujen kokonaismäärään?
- Millä perusteilla teet päätöksen kuulustelun videoinnista?
- Onko kuulustelun videointi oma päätös, vai esimerkiksi tutkinnanjohtajan/syyttäjän?
- Onko kuulustelujen videoimiseen yleisesti ohjeistettu laitoksella/tutkintaryhmässä?
- Mitä hyötyjä kuulustelujen videoinnista mielestäsi on?
- Mitä haittoja kuulustelujen videoinnista mielestäsi on?
- Tulisiko mielestäni videokuulustelumenetelmän käyttöä lisätä?
- Onko mielestäni kynnys kuulustelun videoimiselle korkea/matala?

3. Menetelmän jarrut

- Näetkö mitään syytä sille, miksi videokuulustelumenetelmän käyttö ei ole lisääntynyt?
- Onko syy mielestäni enemmän lähtöisin yksilöistä, vai hallinnosta?
- Onko laitoksella riittävät resurssit (kamerat kuulusteluhuoneissa tms.) ja poliiseilla osaaminen videoida kuulusteluja?

4. Tarvittavat muutokset

- Mitä muutoksia tulisi tehdä, että menetelmän käyttö lisääntyisi?
- Tarvitaanko lakimuutoksia?

LIITE 2. KYSELYTUTKIMUS

Videokuulustelumenetelmän käyttö Itä-Suomen poliisilaitoksella

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Nykyinen tehtäväni esitutkinnassa: *

- Tutkija
 Tutkinnanjohtaja

2. Kuinka monta vuotta olet työskennellyt rikostorjuntasektorilla? *

*

Tässä tutkimuksessa videokuulustelumenetelmällä tarkoitetaan kaikkia sellaisia kuulustelutilanteita, joissa kuulustelu on tallennettu videolle. Videotallenne voi olla varsinainen kuulustelukertomus, tai videointi voidaan tehdä ikäänkuin lisätoimenpiteenä, vaikka varsinainen kuulustelu tehtäisiin kirjallisena.

3. Arvio siitä, kuinka monessa kuulustelussa olet käyttänyt videokuulustelumenetelmää viimeisen kuluneen vuoden aikana? *

- 0-5
- 5-10
- 10-15
- 15-20
- 20-25
- 25-30
- 30-40
- 40-50
- yli 50

4. Kuka on tehnyt päätöksen kuulustelun videoinnista? *

- Sinä itse (tutkijana)
 - Sinä itse (tutkinnanjohtajana)
 - Päätös on tehty yhdessä tapauksen tutkijoiden/tutkinnanjohtajan kanssa
 - Syyttäjä
 - Joku muu, kuka
-

5. Millainen kynnys kuulustelun videoinnille on? *

LIITE 3. SAATEKIRJE KYSELYTUTKIMUKSEEN

Tutkimustiedote ja suostumuslomake kyselytutkimukseen osallistuville

Arvoisa viestin vastaanottaja,

Olen Emma Korpi ja suoritan Poliisin ammattikorkeakoulututkintoa (AMK) Poliisiammattikorkeakoululla. Suoritan työharjoitteluni 10.10.2022-31.7.2023 välisenä aikana Joensuussa ja teen opinnäytetyötä liittyen videokuulustelumenetelmän käyttöön Itä-Suomen poliisilaitoksella. Tutkimukseni tavoitteena on kartoittaa, kuinka paljon kuulusteluja videoidaan Itä-Suomen poliisilaitoksella vuositasolla ja selvittää syitä kuulustelujen videoimisen tai videoimatta jättämisen taustalla. Lisäksi tavoitteena on selvittää, miten kuulustelujen videotointia voitaisiin lisätä. Tutkimukselle on saatu tutkimuslupa Itä-Suomen poliisilaitokselta.

Tämä kyselytutkimus keskittyy selvittämään videokuulustelujen määrää vuositasolla ja kyselytutkimus on lähetetty kaikille Itä-Suomen poliisilaitoksen rikostorjuntasektorilla työskenteleville. Mikäli et enää työskentele näissä tehtävissä, voit jättää tämän viestin huomioimatta.

Videokuulustelumenetelmän käytöstä Suomessa ei ole olemassa paljoa tietoa, eikä olemassa ole myöskään tilastoja sen käytöstä. Sen vuoksi tämä tutkimus on tärkeä ja toivoisin, että ehdit vastata tähän kyselyyn. Jokainen vastaus on tärkeä ja hyödyllinen parhaan mahdollisen lopputuloksen saamiseksi. Kysely sisältää ainoastaan muutaman kysymyksen, joten vastaamiseen ei kulu muutamaa minuuttia pidempään.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu täysin anonymisti. Tutkimustuloksia tullaan käyttämään opinnäytetyössä, ja vastauksia käsitellään luottamuksellisesti ja ne hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Klikkaamalla alla olevaa linkkiä pääset vastaamaan kyselyyn. Vastausaikaa on kaksi viikkoa, eli viimeinen päivä vastata kyselyyn on 27.2.2023.

Kiitos jo etukäteen yhteistyöstä!

Linkki kyselyyn:

Ystävällisin terveisin,

Emma Korpi

emma.s.korpi@poliisi.fi